№ 6 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 11

1907

ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 11 № 6

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի. առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊԻԿՈՎ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». Базарная ул. д. Тамамшева № 16. Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՄՇԱԿ“

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1907 ԹՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(35-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, տասն և մէկ ամսվանը նոյնպէս 10 ր., տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., եօթ և վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., մէկ ամսվանը 1 ռուբլի։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 ռուբլի։

«Մշակին» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ. (Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւն)։ Ստորագրվել կարելի է միայն ամսի 1-ից։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ կարելի է վճարել ՄԱՍ-ՄԱՍ։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Բացված է բաժանորդագրութիւն

ՀԱՅԵԼԻ

Գեղարուեստական երգիծաբանական պատկերազարդ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ,

որը երբեմնապէս լոյս կը տեսնի «Հայելիի յաւելուած» անուան տակ։

Տարեկան բաժանորդները կը ստանան՝

1) 50 № «Հայելի»։ 2) 12 գեղարուեստական նկարներ, որ տարվայ վերջը առանձին ալբոմ կը կազմեն։ 3) 2 մեծադիր գունաւոր պատկեր հայկական կեանքից (50×60 սմ.) (Առաջին պատկերը կուղարկվի Զատկական համարի հետ, իսկ երկրորդը սեպտեմբերի սկզբին)։ 4) 1 պատի տարեկան պատկերազարդ Օրացոյց 1908 թ.։ 5) 1 յայտնի հայ երգիծաբանների խմբական նկարը։

Բաժանորդագրութեան տարին է նոյեմբերից նոյեմբեր։

Տարեկան գինը պրեմիաներով Թիֆլիսում՝ 4 ր., դուրսը՝ 5 ռուբ.։ Կէս տարին՝ 2 ր., դուրսը՝ 2 ր. 50 կոպ.։ Երեք ամիսը՝ 1 ր., դուրսը 1 ր. 25 կ.։ Արտասահման՝ տարեկան 6 ռուբլի, կէս տարին 3 ռուբլի։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція «Аели», Дворцовая ул. № 3. կամ Tiflis, Rédaction du journal «Haeli».

Խմբագիր՝ Վ. Պետրոսեան, Հրատարակիչ՝ Բ. Ճէպէջեան

(ա. օ.) տ. 3—10

Յունվարի 15-ին, երկուշաբթի, լոյս կը տեսնէ

„ԱՆՆԱՄՈՒՍ“

երգիծաբանական շաբաթաթերթի առաջին համարը։

Բացված է բաժանորդագրութիւն, Թիֆլիսում տարեկան 4 ռուբլի, օտար քաղաքներում 5 ռուբլի, հատով 10 կոպէկ։ Ընդունվում են յայտարարութիւններ [illegible] Խմբագրատունը բաց է ցերեկվայ 12—2 ժ., երեկոյեան 4—6 ժամը։ Հասցէն՝ Թիֆլիս, Սերգիեվսկայա № 3։

տ. 3—5

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԵՐԹԵՒԵԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մեծ-Վանքի փողոց, № 5, ոչ հեռու Ալեքսանդրեան այգուց.

Վճարն է խորհրդի համար 50 կոպ.

Հեռախօս № 481.

Ընդունելութիւնը առ. ժ. 11—5 ժ. եր.

Բժ. Տ. Ի. ՌՈՒԴԷՆԿՕ.—Ներքին հիւ. հինգշ., կիր. 3—4 ժամ.

Բժ. Ֆ. Վ. ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻ.—Վիրաբուժ. հի., երկ., ուրբ. 2—3 ժ.

Բժ. Մ. Ի. ՍԱՆՋԷՎՍԿԻ.—Ականջի, քթի և բկի, չորեքշ., ուրբ. 2—3 ժ., երեքշ., կիր. 3—4 ժ.։

Բժ. Վ. Վ. ՎՆՈՒԿՕՎ.—Վիրաբուժ., միզասեռ. երկ., հինգ., շաբ. և կիր. 2—3 ժ.

Բժ. Ն. Մ. ԱՍՊԻՍՕՎ.—Քթի, բկի և ականջի, երկ. չոր. և շաբ. 1—2 ժ., հինգ., կիր., 12—1 ժ.

Բժ. Վ. Գ. ԲՕԺՕՎՍԿԻ.—Ներքին հիպնօզով ամենայն օր 4—5 ժ.

Բժ. Ա. Ն. ՏԵՏՐԱՋԷ.—Կաշուի, վեներ. ամենայն օր 1—2 ժ.

Բժ. Ա. Տ. ՌՕԶՄԱՐԻՆՍԿԻ.—Երեխ., երկ., չորեք 4—5 ժ., երեք. շաբ. 3—4 ժ.։

Բժ. Ն. Ի. ՆԷՌՈՒՅՄԻՆ.—Աչքի, երկ., երեք., չոր., ուրբ., շաբ., 11—12 ժ.

Բժ. Ա. Ա. ՆՕՎԻՑԿԻ.—Կանանց, երեխ., երեքշ., չորեք., ուրբ., շաբ., կիր. 2—3 ժ.։

Բժ. Զ. Ֆ. ՆԵՎԶՕՐՕՎ.—Ատամի հիւ. 11—5 ժ. ամենայն օր.

Բժ. Կ. Մ. ՊԻՎԱՐՍԿԻ } կլինիքական անալիզ

Բժ. Կ. Ի. ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻ } կլինիքական անալիզ

Բժ. Գ. Իւ. ՕՆՕՇԿՕ.—Բժշկ. գիմն. մասսաժ, էլէքտր. 4—6 ժամ.

Մ. Ե. ԳՕՐՕԴԵՑԿԱ.—Մասսաժ. 11—4. ժ.

Ս. ԽԱ. ՊԱՒԼՕՑԿԻ.—Վիրաբ. 12—1 ժ. ամենայն օր, կիրակի օրը 4—5 ժ.

Բժ. Կ Գ, ԳՕՐԱԼԷՎԻՉ.—Ներքին հիւանդ. ամեն օր 12—1 ժամը։

Բժ. Ա. Ա. ՄՕՆՍԷ.—Երեխ., երեքշ, հինգշ. շաբ. 4—5 ժամը։

Բժշկական խորհուրդներ, մասսաժ, սրսկել, պնդամահատել, անալիզի ենթարկել, հիպնօզել, ատամների և ծամոնների քննելը—ըստ համաձայնութեան։

տ. (պ. օ.) 41—144

ԿՐԹԱԿԱՆ

ՋՈՒԼՀԱԿԱՆՈՑԻ

Կանոնաւոր պարապմունքները կը վերսկսվեն յունվարի 16-ից առաւօտեան ժամի 10-ից։

(հ. շ. կ.) 1—3

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Հինգշաբթի, յունվարի 11-ին

Հայ դրամատիկ ընկերութեան խումբը մասնակցութեամբ Տ. ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ կը ներկայացնէ

ՀԱՄԼԷՏ

Ողբերգութիւն 5 արար. Շէքսպիրի, Թարգ. Յ, Խ. Մասէհեանի

Մասնակցում են տ. տ. Աւետեան, Նոնիկեան, Սիրանոյշ, Փառանձէմ, պ. պ. Աբէլեան, Ագելխանեան, Արաքսեան, Ազաբէգեան, Ազայեան, Աւետեան, Զարիֆեան, Թաշճեան, Մանուէլեան, Յարութիւնեան, Ռշտունի և ուրիշ.։

Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշտ 8-ին է

Տեղերի գները սովորական են

Վարչութեան հերթապահ անդամ՝

Ա. Խատիսեան

Ռեժիսսեօր Յ. Աբէլեան

տ. 2—2

Ուրբաթ, յունվարի 12-ին, երեկոյեան, 7 ժամին, Գիւղատնտեսական Ընկերութեան դահլիճում նշանակված է

Հայոց Ազգագրական

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Հրապարակական նիստը, ուր

Պ. ԼԷՕՆ

կը դասախօսէ

ՀԱՅՈՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ XIX ԴԱՐՈՒՄ

Մուտքը ընկերութեան ոչ անդամների համար էլ ՁՐԻ է.

Խորհրդի նախագահ՝

1—1 Ա. Մելիք-Ազարեան

„ԱՇԽԱՏԱՆՔ“

Շաբաթաթերթ

Թիֆլիսում բաժանորդ գրվել կարելի է բացի խմբագրատնից՝ Бебутовская, № 56. նաև հետևեալ տեղերում՝

1) «Աշխատանքի» գրասենեակում, Дворцов. ул. д. Груз. Двор. № «Խաթաբալայի» խմբագրութեան կից։

2) «Гуттенбергъ» գրավաճառանոցում։

3) պ. Մատինեանի «Փարոս» կիօսկում, Երևանեան հրապարակի վրա։

Տարեկան բաժնեգինն է 4 ռուբլի։

տ. 5—6

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Մշտական մահճակալներով

Ելիզավետինսկայա փողոց № 79, տելեֆոն 1026.

Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր

ՄԻՔԱՅԵԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ.—11—12 ժ.—միզասեռական, կաշուի և սիֆիլիս։

Ի. Ն. ՆՂԻԱԶԱՐԵԱՆՑ.—11—12 ժ.—ջղային, ներքին հ. և էլէքտրօբուժութիւն։

Գ. Հ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ.—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հ։

Ի. Ե. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ.—12—1 ժ. կանանց հ. և մանկաբարձութիւն։

Ս. Ա. ԼԻՒՐԻ.—12—1 ժ. քթի, կոկորդի և ականջի հ։

Մ. Գ. ԿԻՄՕՆՏ.—1—2 ժ. վիրաբուժական հ.։

Գ. Ա. ԲԷՅԷՐ.—1—2 ժ. երեխայոց և ներքին հ.։

Ի. Ն. ԹՈՒՄԱՆՕՎ.—5—6 ժ. (երեկոյեան)-կանանց հ. և մանկաբարձութիւն։

Հիւանդանոցում բժշկումեն հիպնօզով, կատարվում են միկրօսկօպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս և ծաղկահատութիւն և ծծմայրների ընտրողութիւն։

Բժշկական խորհուրդի համար վճարը 50 կոպ. Օպերացիաների և համախորհուրդների վճարը ըստ համաձայնութեան։ Գիշերօթիկ հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է ընդհանուր սենեակներից և առանձին նոմերներից։

տ. Ե. Հ. Կ. 10—100

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ընտրողական շարժումներ. Նպաստամատոյց պատգամաւորութիւն Վտանգված Զանգեզուրը. Երկու խօսք հանգուցեալ Պարսից Շահի մասին. Մուսա կամ Գէորգ Դանելեան. Մամուլ. Պետական Դումայի ընտրութիւնների շուրջը. Երկու տարի. Հասարակայի առաջիկայ խաղաղ կոնֆերենցեան և նրա ծրագիրը. Թատրոն և երաժշտութիւն. Մի գիւղացու դրութիւնից. Նամակ Ախալցխայից. Դատաստանական դահլիճից. Նամակներ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Դպրոց և պոլիտիկ. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

I

Հրատարակվեցին ընտրողների ցուցակները։

Այն բոլոր անձերը, որոնք իրաւունք ունեն մասնակցելու ընտրութիւններին և որոնց կամքից է կախված Պետական Դումայի կազմը, հրապարակօրէն յայտնի են դարձել ամենքին։

Կարելի էր կարծել, ուրեմն, որ հնարաւորութիւն է տրված իւրաքանչիւր մարդու կազմել համախոհների և գործակիցների ցուցակներ, հաշուի առնել այս ու այն կուսակցութեան պատկառելիութիւնը, այս ու այն համախմբման [illegible] դաշն կապել ուրիշ համախմբումների հետ նպատակայարմար արդիւնքներ ստանալու համար, սակայն ընտրողական պայքար և ագիտացիա մղելու պայմանները ընդհանրապէս աննպաստ վիճակի մէջ են։

Ուստի, այն անձերը, որոնք նշանակութիւն են տալիս ընտրութիւններին, պարտաւոր են առանձին եռանդ և գործունէութիւն ցոյց տալ առաջիկայ շաբաթներում, որպէսզի կարող լինեն ընտրողներին պահել արթուն վիճակի մէջ և դրդել նրանց գնալու քուէատուփերի մօտ և կատարել իրանց քաղաքացիական այն պարտաւորութիւնները, որ դնում է նրանց վրա պետական բարեկարգութեան գաղափարը։

II

Մենք չենք տեսնում հրապարակական մեծ ժողովներ ընտրողական գործի համար, չեն կարգադրվում դասախօսութիւններ, տեղի չունեն խոշոր վիճաբանութիւններ, որոնք դառնային կեանքի և մամուլի աշխոյժ խօսակցութեան առարկաներ։

Այդ հանգամանքը թուլացնում է ընտրողական այն բուռն տրամադրութիւնը, որի մէջ մենք ներկայումս գտնվում ենք։ Մարդիկ զգում են իրանց կաշկանդված, բռնադատված, կարծես պապանձված։

Բայց ինքը գործը իր ամբողջ էութեամբ և կարևոր նշանակութեամբ կանգնած է մեր առաջ և պահանջում է, որ մենք յաղթահարենք աննպաստ պայմանները և տրամադրութիւնները, և ապարէզ իջնենք մեր քաղաքացիական պարտաւորութիւնը արժանաւորութեամբ կատարելու համար։

Եթէ ընտրողների քուէներից է կախված պատգամաւորների ով և ինչ լինելը, Պետական Դումայի կազմութիւնը և պետութեան գործերի ղեկավարութիւնը, ուրեմն, մենք պէտք է ամեն միջոց գործ դնենք որ քուէները կատարեն լաւ գործ և տան մեզ արժանաւոր պատգամաւորներ։

III

Կան ընտրողների համախմբումներ, որոնք չեն կարողանում նայել գործի վրա լայն քաղաքացիական տեսակէտով և միայն մի հոգս ունեն—անցկացնել, ինչպէս էլ լինի, մի անձի, որ իրանց կուսակիցն է։ Անշուշտ իւրաքանչիւր համախմբում իրան աւելի մօտ է զգում իր կուսակիցներին և աշխատում է նրանց ընտրութիւնը աջողեցնել, բայց դա բաւական չէ ընտրական գործի համար։ Կարևոր է, որ ընտրվող անձը լինի իսկապէս լուրջ մի անձնաւորութիւն, որ վստահելի լինի պետական օրէնսդրական գործունէութեան համար։

Երբ թեկնածուները իսկապէս լուրջ անձեր են, այն ժամանակ և այն կուսակցութիւնները, որոնք համեմատաբար թոյլ են իրանց կազմով, մի մխիթարութիւն կունենան, որ գոնէ ընտրվածը օգտակար և բանիմաց մի անձն է և կարող է իբրև պատգամաւոր դրական գործ կատարել։

Թեկնածուների խնդիրը դառնում է առաջիկայ հետաքրքրութեան առարկաներից մէկը։

Ա. Քալանթար

ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

I

Մօսկվա, 1 յունվարի 1907 թ.

Նոր տարին ես հանդիպում և սկսում եմ օտարութեան մէջ, ուր ձգել է ինձ բախտը, կամ ճիշտն ասած, Թիֆլիսի Կենտրոնական Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի որոշումը—մուրացկանութեան ցուպը ձեռք առնել և գնալ Ռուսաստանի հայաբնակ քաղաքները՝ դրամ և օգնութիւն մուրալու տառապեալ հայ ժողովրդի համար։

Եւ մենք, 3 պատգամաւորներս—Յուսիկ վարդապետը, պ. Ա. Արասխանեանցը և ես—դեկտեմբերի 16-ին մեկնելով Թիֆլիսից, դեգերում ենք և դեռ երկար պէտք է դեգերենք զանազան տեղեր՝ բաղխելով մեր հարուստների դռները և օգնութիւն ու գութ հայցելով։

Որովհետև գործը ժողովրդական է, կատարվում է յանուն և ի նպաստ հայ տառապեալ և գիւղական ժողովրդի, ուստի թւում է ինձ, որ մեր առաքելութեան մասին տեղեկութիւններ գուցէ հետաքրքրական լինեն և աւելորդ չը համարվեն։

Թիֆլիսից մենք մտանք Բագու, խորհրդակցելու համար այդտեղի Նպաստամատոյցի մասնաժողովի հետ, որ տառապեալ ժողովրդին օգնելու գործին միացել է կենտրոնական Յանձնաժողովի հետ և գործում է նրա հետ համերաշխաբար, և առաջարկելու, որ նա ևս իր կողմից մի պատգամաւոր ընտրէ մեզ հետ միասին շրջելու հայաբնակ քաղաքները։ Մասնաժողովը ընտրեց պ. Բ. Դօլուխանեանին, որի ջանքերով իսկապէս ստեղծվել է նա և որի գլխաւոր ղեկավարն է։ Այդ ընտրութիւնը շատ յաջող էր, ի նկատի ունենալով որ պ. Դօլուխանեան որոշ շրջաններում ազդեցութիւն ունի, [illegible] վերջին րոպէում ստիպվեց [illegible] հետև նրա ներկայութիւնը Բագւում Սարով գիւղի գործի համար անհրաժեշտ էր և որովհետև մասնաժողովը չունէր ի նկատի ուրիշ աւելի յարմար անձն, մանաւանդ որ պ. Դօլուխանեանը խոստանում էր մի քիչ ժամանակից յետոյ մեզ միանալ, ուստի մենք մեկնեցինք առանց Բագւի պատգամաւորի։

Ճանապարհին մենք մի օր կանգ առանք Րօստովում և գնալով Նոր-Նախիջևան, տեսակցեցինք մի քանի անձանց հետ, բացատրեցինք մեր միսիայի նպատակը, յայտնեցինք, որ Նոր-Նախիջևանցիների վրա մեծ յոյսեր կան դրված և խնդրեցինք կազմակերպել հանգանակութեան գործը։ Քաղաքագլուխ պ. Պօպօվը և երդուեալ հաւատարմատար Դ. Խօջայեանը խոստացան մեզ ամեն տեսակ աջակցութիւն և որոշվեց, որ հանգանակութիւնը Նոր-Նախիջևանում և Րօստովում կը կատարենք Մօսկվայից վերադառնալիս։ Դժբախտաբար, մենք չը կարողացանք տեսնել պ. Գ. Չալխուշեանին, որի աջակցութեան վրա նոյնպէս վստահ ենք։

Մօսկվա մենք հասանք դեկտ. 23-ին, շաբաթ երեկոյեան, բաւական ուշ։ Երկրորդ օրը, կիրակի, դեկտ. 24-ին, եկեղեցում պատարագից յետոյ կարդացվեց հանդիսաւոր կերպով կաթողիկոսական կոնդակը, որից յետոյ Յուսիկ վարդապետը մի քարոզ խօսեց, բացատրելով այն շարժառիթները, որոնք դրդեցին Թիֆլիսի Կենտր. Յանձնաժողովին ուղարկել մի առանձին պատգամաւորութիւն՝ հանգանակութիւն անելու։ Այնուհետև մի քանի օր մենք այցելում էինք Մօսկվայի հայ գաղութի անդամներին, խորհրդակցում էինք ինչպէս և ինչ եղանակով սկսել հանգանակութիւնը և կարծիքներ էինք հարցնում, թէ որքան յաջողութիւն կունենայ մեր միսիան։ Մենք յաջորդաբար տեսակցեցինք աւագ քահանայ Պօպօվեանի, պրօֆէսօր Գ. Խալաթեանցի, պ. պ. Ս. Մամիկոնեանի, Մ. Տէրեանցի (նախագահ եկեղեց. խորհրդի), Ն. Ժամհարեանցի, Ս. Շահազիզի, Կ. Կուսիկեանի, Գասպարեանի (տեսուչ Լազարեան ճեմարանի) Ալ. Ծատուրեանի (բանաստեղծ), տիկին Պօպօվեանի, Շորշորեանի, Յ. Տէր-Յակոբեանի և այլոց հետ։ Պէտք է ասել, որ սկզբում մենք եկանք վհատեցուցիչ եզրակացութեան, ամենքը ընդունում էին, որ անմիջական օգնութիւն տառապեալ ժողովրդին անհրաժեշտ է. ամենքը ընդունում էին, որ Մօսկվայի գաղութը պէտք է օրինակ հանդիսանայ բոլոր Ռուսաստանի միւս հայաբնակ քաղաքներին, բայց մեծամասնութիւնը գտնում էր, որ մեր պատգամաւորութիւնը առանձին յաջողութիւն չէ կարող ունենալ, որովհետև Մօսկվայի գաղութը դեռ մի տարի չը կայ մեծ գումարներ է տուել նոյնպիսի նպատակներով և այժմ կը դժուարանայ նոյնչափ մեծ գումարներ տալ. բացի դրանից, դեռ նորերս Բագւի Կուլտուրական Միութիւնը դիմել է Մօսկվայի գրեթէ բոլոր հայ հարուստներին նոյն նպատակով փող խնդրելով և մի քանիսը արդէն տուել են։ Շատերը հարցնում էին մեզ. ինչի համար ուրեմն, քանի որ կայ կաթողիկոսից հաստատված Կենտրոնական Նպաստամատոյց Յանձնաժողով, որ գործում է մօտ 2 տարի, Բագւի Կուլտուրական Միութիւնը, որ նոր է հաստատվել, առանձին փող է հաւաքում և առանձին գործել է կամենում. աւելի լաւ չէ՞ր լինի գործը կենտրոնացնել։ Ոմանք ևս յայտնում էին, որ իրանք նոյնն են համարել Կուլտուրական Միութիւնը և Նպաստամատոյցը։ Այդ հարցմունքները անյարմար դրութեան մէջ էին դնում մեզ պատգամաւորներիս. մենք պատասխանում էինք, որ այլ է Կուլտուրական Միութիւնը, այլ է Նպաստամատոյց Յանձնաժողովը, որ կարիքը այնքան մեծ է, որ ոչ մի վնաս չը կայ, եթէ Կուլտուրական Միութիւնն ևս նոյն նպատակով փող է հաւաքում։

Վերջ ի վերջոյ մեզ խորհուրդ տուին, որ պատգամաւորութիւնը մի մասնաւոր խորհրդակցական ժողով գումարէ մի քանի ձեռնհաս անձերից և այդ ժողովի մէջ քննվի այն հարցը, թէ ինչ եղանակով ձեռնարկել հանգանակութիւն և ինչպէս կազմակերպել գործը։ Հրաւիրված բոլոր անձինք արձագանք տուին մեր հրաւէրին և դեկտեմբերի 28-ին Գասպարեան անկելանոցի դահլիճում կայացաւ պ. Ս. Մամիկոնեանի նախագահութեամբ խորհրդակցական ժողով, որին մասնակցում էին մօտ 30 անձինք։ Այդտեղ պատգամաւոր Հ. Առաքելեան մանրամասն զեկուցումն ներկայացրեց Յանձնաժողովի գործունէութեան մասին, բացատրեց նրա ծրագիրը, կարիքների չափը, իսկ պատգամաւոր Ալ. Արասխանեան ցոյց տուեց, որ, իսկապէս, տառապեալ ժողովրդի գլխաւոր կարիքներին բաւարարութիւն տալու համար առնուազն պէտք է մի միլիօն ռուբլի և այդ գումարով միայն Յանձնաժողովը կարող էր ապահովել հայ ժողովրդի թէ սննդեան, թէ սերմացուի կարիքները և թէ վերականգնել գէթ մասամբ աւերված, քանդված օջախները, գիւղերը։ Ի վերջոյ պարզվեց, որ գոնէ 200,000 պուդ ցորեն գնելու և փոխադրելու համար հարկաւոր է ունենալ մօտ 500,000 ռուբլի, և ահա այդ գումարը պէտք է հանգանակվի Ռուսաստանում։ Խորհրդակցութիւնը գտաւ, որ, արդարև, Մօսկվայի հայ գաղութը պէտք է եռանդուն մասնակցութիւն ունենայ այդ հանգանակութեան մէջ, ուստի և նպատակայարմար տեսաւ, նախ [illegible] ձեռնարկելը, գումարել ժողովը, որի հետևանքի մասին հեռագրեցի, կայացաւ կիրակի, դեկտեմբերի 31-ին։

Յաջորդ նամակովս կը գրեմ նրա մասին։

Հ. Ա.

ՎՏԱՆԳՎԱԾ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԸ

Գորիս, դեկտեմբերի 23-ին

«Միրզայ, քեզ մատաղ, բա երբ է գալու ընկերութեան ալիրը, ծեռքաց քընացինք»,— այս խօսքերով են դիմում մեզ պատահող գիւղացիք։

Վերջինները այժմ աչքերը ճանապարհին յառած սպասում են հացի ստացվելուն։

Նպաստամատոյց յանձնաժողովի ուղարկած Զանգեզուրի բաժին ցորենը առ այժմ գտնվում է Շուշում։

Շուշի-Եւլաղ ճանապարհի վրա բանում են թուրք սայլապաններ և շատ քիչ բացառութեամբ հայեր։ Թուրք-հայկական խռովութիւնները բաւական պակսեցրել են այդ ճանապարհի վրա բանող հայ սայլապանների թիւը. այդ պատճառով էլ Եւլախից-Շուշի ծանրութիւն տեղափոխելու վարձը զգալի կերպով բարձրացել է, որի համար նրանք, սայլապանները լաւ վարձատրութիւն ստանալով, պարզ է որ չեն համաձայնվիլ Զանգեզուրի բաժին ցորենը Շուշուց Գորիս տեղափոխելու։

Ուրեմն գիւղացիներին մնում է, որ իրանց սեփական ոյժերով ցորենը տեղափոխեն Գորիս։

Այս նպատակով, երէկ, ամսիս 22-ին, տեղիս դպրոցի դահլիճում մի ժողով գումարեց պ. Ս. Զաւարեանը, որը եկել է Զանգեզուր, որպէս լիազօր Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի կողմից։

Ժողովի նիւթի գլխաւոր կէտերն էին՝ ա) ինչ միջոցներով Շուշուց Գորիս տեղափոխել Զանգեզուրին բաժին հասած 25,000 պուդ ցորենը. բ) ինչ ծրագրով բաժանել այդ ցորենը և գ) վաճառել մի մասը փողով թէ ոչ։

Դրանցից ա) կէտի վերաբերմամբ ժողովականները որոշեցին տեղափոխել ցորենը գիւղացիների բեռնակիր գրաստներով, 1 պուդին 40 կոպէկով և վաղօրօք պարտաւորացնելով ամեն մի գիւղի տեղափոխելիք ցորենի քանակը։

բ) Կէտի վերաբերմամբ որոշեցին կազմել ամեն մի գիւղում, գիւղական հոգաբարձութիւն, բարեխիղճ մարդկանցից բաղկացած, որը պէտք է մանրամասն ուսումնասիրէ իւրաքանչիւր գիւղացու վիճակը և բաժանէ նրանց ապրիճանների՝ այն է ծայրահեղ աղքատ, միջակ աղքատ, աղքատ, բաւարար և ունևոր։

գ) Կէտի վերաբերմամբ որոշեցին 1/4 մասը գիւղական շտեմարանների անունով, ձրիապէս բաժանել ծայրահեղ աղքատներին, որպէս զի դրութիւնը բարւոքելուց յատկացնեն գիւղական շտեմարանին, իսկ մնացեալ—3/4 մասը վաճառել փողով, արժէքից 20—25 կոպէկ պակաս, այն էլ արտօնութիւն տալով առնելու չքաւոր դասակարգին։

Դրանից յետոյ հարց ծագեց նորից վերընտրելու տեղական մասնաժողովի անդամներ, թւով 12 հոգի։

Այստեղ հարկ եմ համարում հրաւիրել պ. պ. ընտրող և ընտրվողների ուշադրութիւնը, որ այդ ձևի ընտրութիւնը մի ամբողջ գաւառի համար բաւարար չէ կարելի համարել. ես կարծում եմ անպայման լաւ կը լինէր հրաւիրել իւրաքանչիւր գիւղից մի մի ներկայացուցիչ, պատուիրելով նրան ունենալ իր հետ, գիւղում կազմած 15 թեկնածուի ցուցակ, ի հարկէ, Գորիս քաղաքում ապրողներից և այնպիսի մարդկանցից, որոնք կարող են միշտ ապրել Գորիսում, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենան միշտ ներկայ գտնվել նիստերին։

Այս ձևի ընտրութիւնը ապագայում ոչ մի թիւրիմացութեան տեղիք չէր տայ, թէև այս անգամվայ ընտրութիւնն էլ անաջող չէ։

Ժողովին ներկայ էր և գաւառիս բժիշկ պ. Ռ. Մանուէլեանցը, որը նկարագրեց գաւառում մի քանի տեղ սովից պատահած մահվան դէպքերը։ Պարոն բժիշկը շրջելով գաւառամասերը՝ աւելի էր ծանօթ թշուառ գիւղացիների ծով ցաւերին. նա ասում էր. «գաւառում սովը կոտորում է, Յանձնաժողովի ցորենը մօտ երկու շաբաթ է Շուշի, իսկ այստեղ դեռ ծրագիրների մասին են մտածում, պարոններ, շտապեցէք, իւրաքանչիւր վայրկեանը մինչև անգամ ահագին նշանակութիւն ունի»։

Եւ իսկապէս, միթէ այն գիւղացին, որը դեռ կալին էր ցորեն առնում, կարող է այսքան դիմանալ և կամ 25,000 պուդերով կարելի՞ է գոնէ քաղցած երեխաներին կշտացնել. ո՛չ, կարիքը ծով է, իսկ 25,000 պուդերը մի կաթիլ։ Մեզ յայտնի է, որ վաճառելիք ցորենի գնով նոյնպէս պիտի ցորեն առնվի, բայց այդ էլ թշուառ ժողովրդի ծարաւը չի յագեցնի։

Այսպիսի ընդհանուր չարիքի առաջն առնելու համար, անպայման օգնութեան պիտի հասնի կառավարութիւնը. նա պիտի լայն բացի անի պետական գանձարանների դռները ժողովրդի առաջ, միջոց պիտի տայ երկաթուղիներով, տրակտներով ձրի տանել հացը, պիտի յետաձգէ որոշ ժամանակով պետական տուրքերը և որ ամենագլխաւորն է, հաց պիտի հասցնէ սովամահ լինող ժողովրդին. այո, այդ պիտի անեն կառավարութիւնը և ձեռնհաս մարդիկ ձեռք ձեռքի տուած, քանի ուշ չէ, ապա թէ ոչ քաղցը և սրանից առաջացած զանազան տեսակէտի հիւանդութիւնները հրդեհի պէս կը լափեն և կամայացնեն ամբողջ գաւառը և այն ժամանակ չարիքը սոսկալի [illegible] ներ և Նպաստ. Յանձնաժ. բարերար անդամներ, օգնեցէք, ժողովուրդը ձեռքից գնում է. նա մերկութեանը կը դիմանայ, բայց քաղցին չի դիմանայ, օգնեցէք, եթէ գիւղացի ժողովուրդը, ազգը և սերմնացանը ձեզ համար սիրելի են, օգնեցէք, մանաւանդ որ ձեր բարոյական պարտականութիւնն է այդ, որովհետև տարիներ շարունակ նրանք են ձեզ հաց մատակարարել, իսկ այժմ անաջողութեան պատճառով դուք պէտք է հաց մատակարարէք սերմնացաններին։

Օգնեցէք վերջապէս, եթէ ուզում էք հանգիստ լինել ձեր խղճի առաջ։

Յովհաննէս Գրիգորեան

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԻ ՄԱՍԻՆ

Մուզաֆֆէրէդդին շահը Պարիզումն էր։ Մինչ որ թիւրիմացութեան պատճառով, որ մի քանի լրագիրների կարծիքով մահափորձ էր կատարված նրա կեանքի դէմ, փակված էր տան մէջ և այլևս ոչ ոքի չէր ընդունում։ Պատմում էին նոյնպէս որ նա աջ ձեռքից վիրաւորված է։ Ապարանքը, որ կառավարութիւնը յատկացրել էր Իրանի պետի բնակութեան համար, շրջապատված էր բազմաթիւ ոստիկաններով։

Պարիզաբնակ հայերը առանց բացառութեան տրամադրված էին որևէ միջոցով յայտնել իրանց երախտագիտութեան զգացմունքը։ Հայկական կոտորածը սուլթանի ձեռքով, եւրոպական պետութիւնների յանցաւոր վարմունքը և Շահի մարդասիրութիւնը այդ դէպքում այնպիսի փակտ էր, որ զարմանալու բան չը կայ, եթէ ասենք, որ վերջինը միակ քրիստոնեայի հոյակ էր վայելում իւրաքանչիւր հայի սրտում։

Նախընթաց տարին պարսից միապետի զաւակներից մէկը եկած էր Պարիզ և այդ դէպքը միջոց տուեց մեր փոքրիկ շրջանին հաստատ տեղեկանալու, որ կոտորածի միջոցին Արգուլ Համիդը նամակով դիմել էր Մուզաֆֆէրէդդին Շահին և խնդրել չը ընդունել իր պետութեան սահմաններում Թիւրքիայից փախած հայերին, որովհետև նրանք աւազակներ են։ Շահը այդ նամակը մի անգամ կարդալուն պէս պատռել էր և մի կողմ շպրտել։

Մինաս Չերազ և ես շարունակ խորհրդակցում էինք, թէ ինչպէս իրագործենք մեր առաջուց կազմած նախագիծը։ Մենք, պարիզաբը-

նակ Թիւրքահայերի և ռուսահայերի համարեա ինքնակոչ ներկայացուցիչներ էինք։

Պարսից դեսպան Նազար-աղան բարեբախտաբար մեր կողմն էր։

Մեր նախագիծը ոչ մեծ էր և ոչ բարդ։ Ես նկարել էի մի պատկեր, որ ներկայացնում էր Արարատի լեռները իր դաշտավայրով։ Այդ բանը մենք ցանկանում էինք հետներս առնել և ներկայացնելով Շահին, շնորհակալութիւն յայտնել մեր ազգակիցների կողմից, ինչպէս հարկն էր պահանջում։

Խոչընդոտները յաղթվեցին, արգելքները վերացան և մի գեղեցիկ օր թոյլտուութիւն ստացանք Շահին ներկայանալու։

Գեղեցիկ և պայծառ օր էր։ Ուղիղ ժամը չորսին, ինչպէս նշանակված էր, մեր կառքը կանգ առաւ մի փոքրիկ, բայց սիրուն տան առաջ, որ Իրանի պետի ժամանակաւոր պալատն էր։

Մեզ առաջարկեցին դէպի մի շատ մեծ, ճաշակով կահաւորված, դահլիճ, որ ըստ երևոյթին ընդունարան էր։ Այնտեղ պալատականներից զատ մարդ չը կար։ Նազար-աղան մեզ բարևելուց յետոյ անցաւ Շահի սենեակը։

Պարսիկ պաշտօնեաները ոտքի կանգնած էին և լռութիւն պահպանում։ Նոյնը արինք և մենք։ Բայց այդ դրութիւնը շուտով ձանձրացրեց ինձ։

—Ես չէի կարծում թէ դեսպանը հայերէն գիտէ,—ասացի ես։

—Կինը հայուհի է,—պատասխանեց Ջերաղը,—իսկ ինքը քաղդէացի։

Մենք երկար չը սպասեցինք։ Դուրս եկաւ Նազար աղան, դուռը բաց թողեց և առաջարկեց մեզ մտնել Շահի սենեակը։

Մենք մտանք։ Մեր ետևից երկու ֆրանսիացի պալատական սպասաւորները ներս բերեցին նկարը և դրեցին այնպէս, որ Շահին յարմար էր դիտել։

—Արարատ,—իսկոյն արտասանեց նա և մի քանի վայրկեան դիտելուց յետոյ աւելացրեց. գեղեցիկ է։

Խօսում էր ֆրանսերէն։ Կրկին շարունակեց դիտել։

—Սա ձերն է, իսկ սա մերն է,—նորից խօսեց Շահը, մատը պարզելով դէպ մեծ գագաթի, յետոյ փոքրի կողմը։

Մենք ազատ շունչ քաշեցինք։

Ջերաղը, որ խօսելու ընդունակութիւն ունի և ֆրանսերէն լեզուն էլ լաւ գիտէ, մի փոքրիկ ճառ արտասանեց, որի բովանդակութիւնը աւելորդ եմ համարում կրկնել։ Արդեօք մի ընթերցողի համար կարող են մութ լինել ճառախօսի արտասանած խօսքերը։

Ճառը վերջացաւ։ Տիրեց լռութիւն։ Մեր դրութիւնը բաւական անյարմար էր։ Չը գիտէինք հարկաւոր էր կրկին մնալ, թէ պէտք է դուրս գնայինք։ Դեսպանը այն ձևով հայեացք ձգեց մեզ վրա, որ մենք տեղից չը շարժվեցինք։

Մուզաֆֆերէդդին Շահը նստած էր փափուկ բազկաթոռի վրա և իր խոշոր ու լուրջ աչքերը մերթ մեզ վրա էր յառում, մերթ նկարի վրա։ Նրա աջ ձեռքը փաթաթված էր սպիտակ լաթով։ Պարսիկ պալատականները ձեռքերը կուրծքի վրա դրած՝ շարված էին կիսաշրջանի ձևով։ Նրանք չէին շարժվում, կարծես նոյնիսկ շունչ չէին քաշում։

—Հայերը, նմանապէս և միւս քրիստոնեաները մեր պետութեան մէջ վայելել են մեր հովանաւորութիւնը և հաւասար իրաւունքներ։ Ապագայում նոյնպէս վայելելու են նոյնը։

Այսպէս պատասխանեց Շահը և լռեց։ Մենք զգացինք, որ ամեն բան վերջացաւ։ Գլուխ տուինք ու դուրս եկանք։ Ընդունարանում մի քանի րոպէ մնացինք։ Շուտով դուրս եկաւ Նազար-աղան ժպիտը երեսին և մեր ձեռքը ամուր սեղմելով ասաց.

—Շնորհաւորում եմ։ Չափազանց գոհ է Շահը նկարից։ Հրամայեց անմիջապէս ուղարկել Թեհրան։

[…] Փողոցում կառապանը սպասում էր։ Նա մեզ նկատելով մտրակեց ձիաներին ու անցաւ մեր կողմ, իսկ մենք տրամվայ նստեցինք ու վերադարձանք տուն։

Գ. Բաշինջաղեան

ՄՈՒՍԱ ԿԱՄ ԳԷՈՐԳ ԴԱՆԷԼԵԱՆ

Նախիջևանի առաջին կոտորածի ժամանակ, գանձակեցի ղարբին Գէորգ Դանէլեանը իր չորս ընկերներով գերի է ընկնում Պարսկաստանի թուրքերի ձեռքը։

Գերիների ընդհանուր թիւը լինում է 12 տղամարդ, որոնց բարձում են հայերից թալանած ապրանքները ու նրանց քշում դէպի «Արազ» ի ափունքը։

Հասնելով Արաքսի ափը, գերիներից չորս արհեստաւորներին ընտրում են, հեռացնում, մնացեալ ութ հոգուն կոտորում։ Թալանը բարձելով պարսկական նաւակները, գերիների հետ անց են կացնում գետի միւս կողմը։ Գերիները յոյս են տածում, որ մօտակայ սահմանապահ ռուս զինուորները կը գան և իրանց կը փրկեն, բայց նրանց բաղդից այդ հանգամանքը «վրիպում է» սահմանապահների աչքից։

Գերի գանձակեցի ղարբին Գէորգին տանում են «Արաղից» մօտաւորապէս 2 վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող Սուլջա անունով մօտ 200 տուն ունեցող պարսկական գիւղը, իսկ մնացեալ երեքին, որոնց թւումն է լինում Նորաշէն գիւղացի Ռուբէնը, հեռացնում են Պարսկաստանի խորքերը։ Դանէլեանը սպառնալիքի ազդեցութեան տակ տուած խօսքի համաձայն առ երես ընդունում է Մուհամմեդի «լուսաթաթախ» կրօնը և այնտեղ մնում է մինչև թլփատութեան ծէսը կատարելու ժամանակամիջոցը։

Բայց մինչ որոշեալ օրը Մուսա Գէորգը որոշում է այդ գիւղից փախչել Մարանդ, բայց այստեղ ևս կասկածանք է յարուցանում Մուսայի իսկական և անկեղծ մահմեդական լինելու վերաբերեալ. Ժողովվում են մի քանի պարսիկներ և առաջարկում են նրան հայհոյելու քրիստոնէական սրբութիւնները և երբ նկատում են Գէորգի տատանումները, պահանջում են ստուգելու մահմեդականութեան ընդունելութեան իսկական նշանը... Այդ դժուար վայրկեանին Մուսային օգնութեան են հասնում երկու հեղինակաւոր պարսիկներ որոնք իրանց ցուցմունքով փարատում են բոլոր կարծիքները և վկայում են, որ իրանք ականատես են եղել թլփատութեանը և այդ նպաստաւոր ցուցմունքը Գէորգի վրա նստում է քանի պարսկական թուման։ Այդ վայրկեանին թուրքը խուժանից մէկը կատաղաբար սուրը հանելով պատեանից պահանջում է թոյլ տալ Մուսա-Գէորգին տեղն ու տեղը մաս-մաս կոտորելու միանգամայն աւելորդ համարելով այդ կասկածաւոր մահմեդականին իրանց մէջ մնալը. բայց շրջապատող ուրիշ բարեբար պարսիկներ արգելք են լինում սպանութեան և նրան մխիթարում են որ միւս հանդերձեալ կեանքում, իսկական հաւատացեալ մահմեդականի ռօժը ստանալն էլ բարձրն է բազմելու Մուհամմեդի հրաշալի դրախտում։ Մուսան տեսնելով իր կեցութեան անապահով լինելը գաղտնի հեռանում է դէպի Գիւնէյլի-Բինիսա, ուր մօտ 8 ամիս նա պարապվում է սայլագործութեամբ, որի երկաթի մասը ինքն է պատրաստում, իսկ փայտային մասը Թիֆլիսեցի ռուս Եակովը, որը ներկայումս ընդունել է Մուհամմեդի կրօնը և պսակվել տեղական սէյիդի աղջկայ վրա, որից ունի մի քանի երեխաներ... Եակովի հետ նրանք մենակ ժամանակ խօսելիս են եղել ռուսերէն։ Եակովը ասել է, որ ինքը Թիֆլիսի բնակիչ է և ապրում էր Ավլաբարի փողոցում. նա եղել է սահմանապահ զինուորների վաշտում, և մի օր հարբած ժամանակ պարսիկ աւազակները յարձակվում են Եակովի վրա զինաթափ անում և գերի տանում։ Նա յիշում է որ իրանք ունեն մի քանի կալուածներ և կովեր և կը ցանկանար վերադառնալ իր հայրենիքը, եթէ հնարաւորութիւն ունենար ընտանիքով անցնել իր հայրենիք... Եակովի անունը այժմ Քէլբալայ Մուհամմեդ է և թուրքերի շրջանում հաւատացեալ մահմեդականի հռչակ է վայելում...

Գերի, բայց ըստ երևոյթին թուրքացած Գէորգն իրան բախտաւոր էր համարում Եակովի մօտ, բայց այստեղ ևս չար բաղդը ընկրկում է հալածել նրան։ Մի յայտնի պարսիկ 200 թուման փող է առաջարկում Մուսային, որ վերջինս մկրտելով թունաւորի մի այլ թուրքի. այդ վտանգաւոր քայլից խուսափելու համար Մուսան գիշերը փախչում է դէպի Սոֆիան, բայց այստեղ նրան մեղադրում են մի ռուսից հին երկաթներ գնելու մէջ. չարաչար պատժի են ենթարկում, որից յետոյ այստեղ էլ անհնար լինելով մնալը, բացարձակ փնում է Թաւրիզ քաղաքը, որտեղ երկիւղից խուսափում է հայերի հետ շփվելու. նրան աջողվում է մի անցագիր ձեռք բերելու Հասան Կաղիմ օղլի անունով և Ջուլֆայի վրայով իբրև պարսիկ անցնել Ռուսաստան։

Գէորգ Դանէլեանը կամ Մուսան այժմս բոլորովին լքված խեղճացած, չարքաշ կեանքից ազատվելով վերադարձել է իր ծննդավայր—Գանձակ քաղաքը։ Նրա ազգականները նրան համարում էին սպանված հայ-թուրքական կռւում, հետևաբար ուզում էին նրա ամուսնուն ամուսնացնելու Սև-ծովեան ափից եկած մի հայ գաղթականի հետ, բայց այդ բանը արգելք եղաւ Մուսայի գալով։

Գէորգի արտաքին կերպարանքը մնացել է հայկական, բայց լեզուի վրա ազդել է պարսկական դրոշմը։

Ա. Սահակեան

ՄԱՄՈՒԼ

«Товарищъ» լրագիրը հաղորդում է բնորոշ դէպքեր սօցիալիզմի խտապահանջ թէօրետիկների վերաբերմունքից դէպի կենտրոնական արդիւնաբերական շրջանի պրոֆեսիոնալ բանուորների յանդուգն ձեռնարկութիւնները։ Շրջանային համագումարներում պրոֆեսիոնալիստները հերձական են դարձնում «հա- [illegible] որը բաւականաչափ խոշոր ճեղքուածք է ռուսական պրոլետարիատի ունիթտաական կազմակերպութեան ցնորքների համար։

«Մի համարձակվէք շօշափել ընդհանուր դասակարգային հարցերը, մի շօշափէք դասակարգային քաղաքականութեան հարցերը—ահա այդ իմաստով են դիմում պրոֆեսիոնալ—կազմակերպված բանուորներին նախկին մեծամասնականներին պատկանող Մոսկվայի պրոֆեսիոնալիստները։ Մենք, սակայն, կարծում ենք, որ Մոսկվայի կենտրոնական բիւրօյի մեծամասնականները հիմք ունեն երկիւղ կրելու, որ մօտ օրերս պրոֆեսիոնալ կոնֆերենցիաներում պիտի քննվեն թէ քաղաքական և թէ դասակարգային կազմակերպութեան վերաբերեալ հարցերը։ Եւ արդարև, մի քանի կոնֆերենցիաներում օրակարգերի հարցերի թւում դրված են և այն հարցերը թէ ինչպէս վերաբերվեն Պետական Դումային, «բանուորական համագումարին», կուսակցութիւններին և այլն։ Դա, համարեա, բանուորական համագումարի հարցն է»։

Այդ բոլորից յետոյ հասկանալի է դառնում թէ, ինչու՛ մոլեռանդ սօցիալիստները այնքան անբարեհաճ են վերաբերվում պրոֆեսիոնալ կազմակերպութիւններին։ Չէ կարելի, սակայն, չուրախանալ, ասում է «Страна»-ն, բանուորական կազմակերպութիւնների դասակարգային զարգացմանը պրոֆեսիոնալիզմի դրօշակի տակ։

*

«Рус. Вѣд.» լրագրի կարծիքով ժողովրդական ազատութեան կուսակցութիւնը ամենից աւելի շանսեր ունի իր շուրջը համախմբելու ընտրողներին։ Նրա առաջնակարգ առիթով լրագիրը հետևեալ խորհրդածութիւններն է անում։

Եթէ առաջին Դումայում ժողովրդական ազատութեան կուսակցութիւնը ընտրեց մի որոշ տակտիկա, չընդունելով որ նա անկարող եղաւ գերծ պահպանել նրան արձակումից, այնուամենայնիւ այն ժամանակվայ հանգամանքների շնորհիւ հնարաւոր էր միայն Դումայի ընտրած այդ բուռն կռուի տակտիկան։ Երկրի տրամադրութիւնը այնպէս էր, որ պէտք էր թոյլ տալ ազատօրէն արտայայտվելու ժողովրդական զայրոյթին։ Մենք դրանով չենք ուզում ասել, որ այժմ այդ զայրոյթը քիչ հիմք ունի. ընդհակառակը մեր կեանքի պայմանները ներկայումս աւելի են վատթարացել։ Բայց առաջին Դումայի մէջ արտայայտված բուռն զայրոյթը այլևս առաջվայ ոյժով պահանջ չէ զգում ժայթքելու։ Նա առանց իր ոյժը կորցնելու ընդունել է աւելի խաղաղ կերպարանք։ Երկրորդ Դուման պէտք է արտայայտէ նրան արդէն ուրիշ ձևով և աւելի փորձված գործնական հետևանքներով։

Եւ մենք չենք կասկածում, որ ժողովրդական ազատութեան կուսակցութիւնը կարող կը լինի կատարել այդ իբրև բէալ քաղաքականութեան հետևող կուսակցութիւն։

Լրագրի արտայայտած կարծիքը միանգամայն համապատասխանում է ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան տակտիկական որոշումներին։

*

«Перелом» լրագիրը խօսելով Պետերբուրգի քաղաքապետ ֆօն-դէր-Լաունիցի թաղման մասին, ուշադրութեան է առնում այն հանգամանքը, որ

Քաղաքապետի թաղմանը մասնակցում էր ռուս ժողովրդի դաշնակցութեան «մարտական խումբը». հանդիսի հետ գնում էին այն մարդիկ, որոնք բացարձակ կերպով յայտարարում են, որ մի քանի նշանաւորների համար սպանութիւնները համարվում են թոյլատրելի, և որ նրանց ռազմական պատրաստականութիւնը ոճրագործութիւնների համար ոչ միայն հալածանքների չեն ենթարկվում, այլև պատուաւոր տեղի արժանացաւ հանդիսում, երբ թաղում էին կարգապահութեան պաշտօնական ներկայացուցչին։

Իզուր կը լինէր կարծել, որ «մարտական խումբը» կարող է պարծենալ մաքուր անցեալով։ Նրա խղճի վրա ծանրացել են թէ Ջարդերը, թէ Հերցենշտէյնի սպանութիւնը, Օդեսայի ոճրագործութիւնները և ուրիշ շատ արիւնահեղ գործեր, բայց և այնպէս նա բացարձակ կերպով իր տեղը գրաւեց պաշտօնական կարգապահութեան հանդիսի մէջ։

Մոսկվայի «Вѣче» լրագիրը մահ է սպառնում «Русск. Слово» և «Вѣкъ» լրագիրների խմբագրական անդամներին։ Բայց այդ տեսակ սպառնալիքները յանցանք չեն համարվում և դրանց դէմ հարկաւոր միջոցները ձեռք չեն առնվում։

*

Մեր դպրոցական կեանքի մէջ ներկայումս յեղափոխական խառնակ վիճակ է տիրապետում։ Համարեա բոլոր միջնակարգ դպրոցները մատնված են խառնակութիւնների, ուսանողներն ու դպրոցական վարչութիւնը կանգնած են իրար հանդէպ ախոյեանների նման, առանց որևէ տակտ ունենալու, առանց ըմբռնելու ժամանակակից կեանքի պահանջները, դպրոցի և մանաւանդ ուսանող երիտասարդութեան իսկական շահերը։ Կովկասահայ միջնակարգ դպրոցների խառնվայրոյթ շարքերում աւելանում է և Վենետիկի «Մուրադ Ռափայէլեան» վարժարանը որի մասին խօսվել է արդէն «Մշակ»-ում։ «Բազմավէպ» մէջ տպագրված աշակերտական մի նամակ ահա ինչպիսի գոյներով է պատկերացնում այդ դպրոցի ընկած վիճակը։

Տղայ մը որ սորվելու, զարգանալու, մարդ ըլլալու միտք ունի՝ հոս գալու չէ, որովհետև հոս տղան կը սորկանայ, կը դառնայ սորուկ, կըլլայ ստախօս, կըլլայ կեղծաւոր, կըլլայ ինքնահաւան-անձնասէր, կըլլայ շահասէր։ Ուսումը սոսկալի ընկած է, լեզուները ոչինչ են, գիտութիւնները նոյնպէս, որովհետև չը կայ փորձ. տղան թութակի պէս պէտք է որ սորվի։ Մատենագրութիւնները կը պակսին, նոյնպէս հայոց պատմութիւնը, կրնամ ըսել միւս պատմութիւններն ալ։ Ոչ մէկ լրագիր կը ստանանք ոչ մէկ լեզուով. ինչ կըլլայ աշխարհիս մէջ լուր չունինք, ինչ կըլլայ հայուն վիճակը անտեղեակ ենք. վերջապէս մարդկութենէ դուրս ենք։

Այս դպրոցը փոխանակ մեր խեղճ ազգին հասցնելու երիտասարդներ՝ որոնք անոր նեցուկը ըլլան, կը հասցնէ ազգատեացներ։

Տեսուչը բռնակալ մըն է բառին բովանդակ նշանակութեամբ։ Տղայք զիրար կը լրտեսեն, զիրար կը մատնեն, որպէսզի տեսուչին սիրելի ըլլան, որպէսզի համալսարան երթալու արժանի ըլլան։

Այս դպրոցը եթէ ասանկ մնայ, դպրոց ըսուելու արժանի չէ, չկայ ուսում, չկայ կրթութիւն, չկայ բարոյական, չկայ հայրենասիրութիւն, չկայ առողջապահութիւն, չկայ սնունդ, վերջապէս չկայ ամեն ինչ, որ պէտք է ըլլայ դպրոցի մը մէջ։ Չկայ [illegible] պաշտ դպրոցին մէջ, որոնք գիտնանք թէ իրարու հետ ինչ յարաբերութիւններ ունին... առանձինս զատ դեռ Գալիպեցի հսկող մըն ալ՝ որ չափը կանցնէ իր անբարոյականութիւններովը, գիշերները տղոց սենեակները երթալով։ Հայր Փերովբէ մը կայ՝ որ անբարոյականին մեծն է և տղոց հետ ինչեր կընէ։ Վերջապէս դպրոցը բոզանոց դարձեր է, ինչպէս այցելու մը ըսած է Գիւրաքայծարին՝ երբ ան հոս էր։ Կան 9—12 տարեկան խեղճ տղաք, որոնք այս անբարոյականներուն զոհ կերթան։

Ահա այդ ամբողջ հանգամանքը առիթ է տուել աշակերտներին յեղափոխութիւն սկսելու դպրոցի տեսչի դէմ։

Թէև նոյեմբերի 23-ին դերապայծառ անձամբ քննել է այդ խնդիրը ու նշանակելով նոր տեսուչ, գնացել է, բայց դպրոցի վիճակը շարունակում է մնալ նոյն վիճակում։ Եւ այդ դրութեան դէմ բուժելու միակ միջոցը գտնում են այն, որ աշխատում են աշակերտներից մի քանիսին իրանց տները ուղարկել, այնպէս որ դպրոցը մնում է դեռ յեղափոխութեան խնդիրների մէջ, «դպրոցը տակն ու վրայ է, ընկեր ընկերոջ դէմ»։

*

Վանից «Ազատ Բեմ»-ին գրված մի նամակում հետևեալ կերպով է նկարագրվում Հայաստանի ներկայ կացութիւնը։

Չկայ երկիր մը, ուր այնքան սրտառուչ տեսարաններ կանգնին կրզառնան, որքան սա տաճկական հողը, ուր մարդ, լուռ ու վշտահար կը տապլտակի։ Անասուններն իսկ չունին իրենց իրաւունքն ու արժանապատուութիւնը, բայց տաճկական հողի վրայ մարդ խայտառակուած մեքենայ մըն է, որ ենթակայ է թուրք պէյերու և աղաներու քմահաճոյքին և ցանկութեանց։

Այդ բոլորի վրա աւելացել է շախսի կոչված հարկը (գլխահարկը) և տաւարի տուրքը, որի պատճառով յուզմունքներ սկսվեցին խուլ ժողովրդի մէջ, սակայն թուրք կառավարութիւնը վայրագ միջոցների դիմելով շուտով զսպեց նրանց և շարունակեց իր ձեռնարկած գործը ժանդարմների օգնութեամբ։ Ամեն մի հարկահանի (թահսիլտարի) տրամադրութեան տակ դրված են 15—20 վայրագ մարդիկ «ճան պէզարներ», որոնց օգնութեամբ ծեծով ու սպառնալիքներով հաւաքում են հարկերը։ Հարկահաւաքութեան այդ նոր եղանակը

Նպատակ ունի հայ ժողովրդի նիւթական և ֆիզիքական բոլոր ոյժերը սպառել. Նորահնար հարկահաւաքները կը պահանջեն բազմատեսակ և զանազան անուններով տուրքեր, և ժողովուրդը բռնադատուած է վճարել զանոնք, առանց նոյն իսկ գիտնալու թէ ինչ բանի համար կը վճարէ։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

—Պետերբուրգի քաղաքապետի պաշտօնակատարը հաղորդել է քաղաքային վարչութեանը, որ Պետական Դումայի ընտրողական թերթիկները կարելի է տալ միայն հետևեալ քաղաքական կուսակցութիւններին, որոնք 1906 թւի մարտի 4-ի օրէնքի համաձայն պաշտօնապէս լեգալ են ճանաչված, 1) ռուս ժողովրդի միութեանը, 2) անկախ և խաղաղ աշխատանքի ընկերութեանը, 3) «Соборная Россія» ընկերութեանը, 4) հողային սեփականատէրերի համառուսական միութեանը, 5) հոկտեմբերի 17-ի միութեանը, 6) խաղաղ վերանորոգչական կուսակցութեանը, 7) իրաւակարգի կուսակցութեանը և 8) հոկտեմբերի 17-ի գերմանական խմբակին։

—Խաղաղ վերանորոգութեան կուսակցութեան Պետերբուրգի քաղաքային կոմիտէի նիստում որոշված է նախընտրական համաձայնութիւն կայացնել ժողովրդական ազատութեան և դեմօկրատական բարենորոգութեան կուսակցութեան հետ, իսկ աւելի ձախակողմեաններին, հոկտեմբերի 17-ականների և միւս աջակողմեանների հետ համաձայնութիւն չը կայացնել։

—Աշխատաւոր խմբակի Պետերբուրգի կոմիտէի սկսած բանակցութիւնները ձախակողմեան բլոկ կազմելու համար, աջողութիւն են ունեցել և արդէն համաձայնութիւններ են կայացված աշխատաւոր խմբակի, սօցիալիստ-յեղափոխականների, ժողովրդական սօցիալիստների և առաջադէմ ընտրողների դաշնակցութեան միջև։ Սօցիալ-դեմօկրատները առայժմ ձեռնպահ են մնում և մինչև կոնֆերենցիաների գումարելը հրաժարվում են որևէ վճռական պատասխան տալ։

—Պոլիտեխնիքական ինստիտուտի մետաղեայ գործարանի բանուորները պահանջել են իրանց վարչութիւնից վերականգնել իրանց իրաւունքները Պետական Դումայի ընտրութիւններին մասնակցելու համար, որովհետև արհեստանոցում արդէն ծառայում են 50-ից աւելի բանուորներ (84), ապա ուրեմն նրանք պատկանում են այն կարգին, որոնք իրաւունք ունեն մի լիազօր ընտրելու։ Արհեստանոցների կառավարիչ Ուսատովը գտաւ, որ ընտրութիւնները մեծ նշանակութիւն պատճառող խնդիրներ են և մերժեց նրանց թոյլ տալ ընտրութիւններ կատարելու։ Այդ առիթով բանուորները բողոք են ներկայացրել թէ քաղաքապետին և քաղաքային վարչութեանը։

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ

II

Մենք շատ անգամ ենք առիթ ունեցել կրկնելու Ֆ. Լասալի այն թէօրիան, որ ամեն մի երկրի օրինական սահմանադրութիւնը երբեք չէ կարող աւելի կամ պակաս լինել նրա իրական սահմանադրութիւնից, իսկ այս վերջինը ոչ այլ ինչ է, քան պետութեան մէջ գոյութիւն ունեցող բէալ ոյժերը ու սրանց մէջ ստեղծված յարաբերութիւնները։ Ընդունելով այս թէօրիայի ճշտութիւնը և հաւատարիմ մնալով նրան՝ վստահութեամբ կարելի է ասել, որ կատարելապէս հին բէժիմին վերադառնալուց այլ ևս բոլորովին վախ չէ կարող լինել. մինչև իսկ բիւրօկրատիան էլ այլ ևս այդ մասին չէ կարող երազել, ինչպէս որ չէ կարելի երազել, թէ պրօլետարիատը պիտի կարողանայ բուրժուազիայի գլխի վրայից ցատկել ու սօցիալիստական կարգեր հաստատել Ռուսաստանում։ Հին բռնապետական բէժիմը արդէն անցեալին է պատկանում, որչափ էլ բիւրօկրատիան աշխատի նրան մօտենալ։

Իսկ թէ վերջնականապէս ինչպիսի նոր բէժիմ [illegible] երկիրը, այդ դեռ դժուար է ասել, որովհետև ինչպէս որ հոկտեմբերեան օրերին բոլորովին պարտված չէր բիւրօկրատիան, այնպէս էլ այժմ դեռ պարտված չէ հակառակ բանակը։ Կռիւը դեռ շարունակվում է, և նա շարունակվում է այժմ բոլորովին տարբեր հանգամանքներում ու տարբեր պայմանների մէջ։ Այդ պայմանները բիւրօկրատիայի զիջած դիրքերն են, որոնցից օգտվելու են նրա հակառակորդները նոր ու նոր նուաճումներ անելու համար, իսկ հանգամանքներից ամենագլխաւորը հէնց այն է, որ երկու տարվան խարխափումից ու փորձառութիւնից յետոյ, բուրժուազիան կազմակերպվում է ու աւելի է սկսում գիտակցել իր պատմական դերը։ Իսկ դա, ի հարկէ, չափազանց մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետև Ռուսաստանի ներկայ յեղափոխութիւնը լինելով բուրժուազական, նրան է ամենից աւելի պատկանում ազատագրական շարժումներին ղեկավար հանդիսանալ. որչափ էլ պրօլետարիատը լաւ կազմակերպված լինի, որչափ էլ նա կանգնած լինի իր պատմական դերի բարձրութեան վրա, այնուամենայնիւ նա չէ, որ պիտի ղեկավարէ ներկայ կռիւը բիւրօկրատիայի դէմ։ Այդ դերը գլխաւորաբար բուրժուազիային է պատկանում և նա, վերջապէս, սկսել է հասկանալ այդ բանը։ Մինչ սրանից երկու տարի առաջ, ինչպէս վերևում ասացինք, բուրժուազիայի բոլոր խաւերը, իբրև մի կօմպակտ, անկազմակերպ ու իր պատմական դերին անտեղեակ մասսա գորովանքով սպասում էր, թէ պրօլետարիատն ու գիւղացիութիւնը պիտի իր համար ազատութիւններ ձեռք բերեն ու կրակի միջից տաք-տաք շագանակներ պիտի հանեն, մինչ հոկտեմբերեան մեծ օրերից յետոյ նոյն այդ անկազմակերպ բուրժուազիան, վստահանալով բիւրօկրատիայի խոստումներին, ենթադրեց, թէ արդէն իրան պէտք եղած ազատութիւնները արդէն ստացված են, ու շտապեց բիւրօկրատիայի թևերի տակ մտնել և այս անգամ անհարկի պրօլետարիատի դէմ պաշտպանվել, մինչ վերջապէս, առաջին Պետական Դումայի օրով նա՝ բուրժուազիան միանգամայն լիայոյս էր, թէ բիւրօկրատիայի դէմ կռիւը արդէն վերջացած է, թէ Ռուսաստանում պարլամենտական կարգեր են արդէն ստեղծված ու խաղաղ էվօլիւցիայի շրջանն է սկսվում, այժմ նոյն այդ բուրժուազիան արագութեամբ դիֆերենցիացիայի է ենթարկվում և, հակառակ բիւրօկրատիայի ստեղծած կաշկանդիչ պայմանների, ամենայն լրջութեամբ կազմակերպվում է։

Կազմակերպվում է և պրօլետարիատը, որը նոյնպէս աւելի լրջացած է երևում ներկայումս, քան էր սրանից մօտ երկու տարի առաջ, երբ նա չափազանց մեծ գնահատելով իր սեփական ոյժերը նոյնպէս առ ոչինչ էր համարում բուրժուազիային և յաղթութեան ու ոգևորութեան էքստազի մէջ արհամարհում էր բիւրօկրատիայի զիջած դիրքերը, բոյկոտի էր ենթարկում առաջին Պետ. Դուման և կամ, եթէ համաձայնում էր այդ Դուման գնալ, այն էլ միմիայն նրան «ներսից պայթեցնելու» նպատակներով։

Կրկնում ենք, այս երկու տարվան մէջ հանգամանքներն ու պայմանները շատ են փոխվել։ Ներկայումս շերտաւորութիւնների ենթարկված ու կազմակերպված թէ բուրժուազիան և թէ պրօլետարիատը պատրաստվում են երկրորդ Պետական Դուման գնալու։ Սակայն այժմ այլևս ոչ բուրժուազիան է մտածում այնտեղ խաղաղ օրէնսդրական աշխատութիւններ կատարելու և ոչ էլ պրօլետարիատն է մտածում նրան ներսից պայթեցնելու, այժմ դրանք երկուսն էլ եկել յանգել են մէկ և միևնոյն յայտարարի, այն է՝ Պետական Դուման ընդունելով իբրև բիւրօկրատիայից նուաճած ամուր դիրքերից մէկը, պէտք է խելացութեամբ օգտվել նրանից, և կարելի եղածին չափ պինդ և երկար կանգնելով այդ դիրքի վրա, շարունակել կռիւը հին բէժիմի մնացորդների ու նրան պաշտպանողների դէմ։ Այդ միևնոյն յայտարարին գալով, այժմ այդ երկու մեծ դասակարգերը ու իրանց կուսակցութիւնները այլ ևս միմեանցից չեն խուսափում, չեն վախենում և միմեանց չեն արհամարհում, այլ ընդհակառակը, վերջապէս լաւ ըմբռնելով իրանց ընդհանուր թշնամու ոյժը և գիտակցելով պատմական րօպէի լրջութիւնը և նամանաւանդ այն հանգամանքը, թէ իրանք դեռ բաւականին ճանապարհ ունեն միասին ընթանալու ազատագրական փշոտ ասպարէզում, ներկայումս միմեանց ձեռք են մեկնում և պատուաւոր քաղաքական դաշինքներ են կապում, միասին Պետական Դումա մտնելու և այնտեղ կողք կողքի ընդհանուր կռիւը շարունակելու համար,

Ահա հէնց այդպիսի դաշինքների ու ամենալուրջ կազմակերպչական օրով է, որ մենք այսօր ոտք ենք կոխում մեր երկրի ազատագրական շարժումների երրորդ ամեակը։ Թէ ինչ կը տայ Ռուսաստանին ներկայ 1907 թւականը, այդ դժուար է ասել։ Բայց ինչ էլ լինի, դա գլխաւորաբար կախված պիտի լինի դաշնակից կուսակցութիւնների համերաշխ ու աչալուրջ գործունէութիւնից ու նրանց քաղաքական հասունութիւնից։

Ռ.

ՀԱԱԳԱՅԻ ԱՌԱՋԻԿԱՅ ԽԱՂԱՂ ԿՈՆՖԵՐԵՆՑԻԱՆ ԵՒ ՆՐԱ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ողորմած տէր, պ. Խմբագիր!

Հաագայի երկրորդ կոնֆերենցիան, անկասկած, կը կազմէ այս սկսվող տարվայ միջազգային մեծ անցքը։ Այդ կոնֆերենցիան կը լինի առաջին ժողովը, որտեղ բոլոր ազգերի ներկայացուցիչները կը հանդիպեն իրար փոխադարձ քննութիւնների և խորհրդակցութիւնների համար։ 1899 թւին քանիսեց պետութիւններ միայն ուղարկել էին իրանց լիազօրներին։ Այս տարի, համարեա, քառասուն պետութիւններ ընդունել են հրաւէրը իրանց ներկայացուցիչները ուղարկելու համար։ Այդ պատճառով առաջիկայ կոնֆերենցիան կը լինի մի տեսակ համաշխարհային պարլամենտ և նրանով էլ կը սկսվի նոր դարագլուխ ազգերի պատմական շարժման մէջ համաշխարհային ֆեդերացիա կազմելու համար։

Սակայն առաջիկայ մեծ ժողովի պաշտօնա- [illegible] ծրագիրը այնքան էլ չէ [illegible] խանում ազգերի յոյսերին և ակնկալութիւններին։ Առաջին համաշխարհային պարլամենտը պարտաւոր պէտք է լինէր զբաղվել առաւել ևս կարևոր հարցերի քննութեամբ, քան թէ այն հարցերով, որոնք անմիջական կերպով ծագում են պատերազմը յայտարարելուց յետոյ։ Օրակարգի առաջին հերթական հարցը պէտք է լինէր ոչ թէ կանոնաւորել պատերազմի հետևանքները, այլ որոնել միջոցներ միջազգային խաղաղութեան խախտման առաջը առնելու համար, և, հետևապէս, զինուորական և ծովային շարունակ աճող ծախքերի բեռը պակսեցնել։ Եթէ գործնական որևէ բան չանվի «խաղաղութեան լիգան» կազմակերպելու համար, որը մօտ մի տարի առաջ նախագուշակեց սէր Հենրի Բաններմանը, առաջիկայ կոնֆերենցիան սարսափելի հիասթափեցնող կը հանդիսանայ մարդկութեան լաւագոյն յոյսերի համար։

Թոյլ տուեցէք ինձ խոնարհաբար երկու ցուցմունք անելու, որոնք վերաբերում են առաջիկայ «խաղաղութեան լիգայի» ծրագրին և մի ցուցմունք էլ նրա մասին, թէ ինչպէս լիգան դարձնել իսկապէս բեղմնաւոր։

Նախ՝ ես ուզում եմ մատնանշել այն որ ցանկալի է, որպէսզի Հաագայի կոնֆերենցիայում բոլոր կառավարութիւնները պաշտօնապէս վճռէին խաղաղութեան և միջազգային եղբայրութեան համար ակտիւ պայքար սկսելու, այլ ոչ թէ վերապահէին այդ բանը մասնաւոր մարդկանց և ընկերութիւնների նախաձեռնութեան և գործունէութեան։ Այդ նպատակով ցանկալի էր, որ կոնֆերենցիան առաջարկէր իւրաքանչիւր ժամանակցող պետութեանը ստեղծել իր համար յատուկ խաղաղութեան բիւջէ զինուորական բիւջէի հետ որոշ յարաբերական չափով, թէկուզ հէնց վերջինիս ամեն մի հազարին մի րուբլի։

Երկրորդ, ես ուզում եմ մատնանշել և այն, որ ցանկալի է որպէսզի կոնֆերենցիան Հաագայի կոնվենցիայի VIII յօդուածը պարտադիր յայտարարէ։ Այդ յօդուածը առաջարկում է վիճող կողմերին, նախ քան պատերազմական գործողութիւնների դիմելը, վիճելի հարցը յանձնել չեզոք միջնորդ դատարանի լուծմանը, որը պարտաւոր է իր վրա տանել միջնորդի դերը և երեսուն օրվայ ընթացքում քննել պատերազմի առաջն առնելու համար գոյութիւն ունեցող միջոցները։ Եթէ այդ յօդուածը դարձնէր պարտադիր, այն ժամանակ այն պետութիւնը, որ կը դիմէր զէնքի՝ առանց նախապէս դիմելու այդպիսի միջնորդութեան, կամ չը յանձնելով իր վէճը անկողմնակալ մասնաժողովի քննութեանը, կը համարվէր մարդկային ցեղի թշնամի և կենթարկվէր ֆինանսական և առևտրական բոյկոտի միւս բոլոր պետութիւնների կողմից։ Եթէ այդ սկզբունքը ընդունված լինէր և գործադրված լինէր 1899 թւականին, մենք չէինք ունենայ ոչ Հարաւային Աֆրիկայի պատերազմները և ոչ էլ ռուս-ճապօնական պատերազմը։

Եթէ այդ երկու առաջարկութիւնները ընդունված լինէին, նրանք ճանապարհ կը բանային զինուորական և ծովային ծախքերի պակասեցման համար, որոնք սպառում են ամեն մի պետութեան ֆինանսական միջոցները և դրանով էլ վնասում են միւս անհրաժեշտ ռեֆորմների աջողութեան գործին։ 1899 թւին երբ ռուսաց թագաւորը արեց իր երևելի առաջարկութիւնը սպառազինութիւնները ընդհատելու համար, Անգլիայի, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի և Ռուսաստանի զինուորական ու ծովային ծախքերը կազմում էին մօտ 1,650,000,000 րուբլի։ 1904—5 թւին այդ ծախքերը բարձրացան մինչև 2,020,000,000. 370 000,000 րուբլի աւելացաւ տարվայ մէջ, այսինքն 22%-ով։ Եւ հիմք էլ չը կայ կարծելու, որ այդ ահագին գումարը այլևս չէ աւելանալու, մինչև որ,—ինչպէս Գամբետտան ասաց,—ամբողջ մարդկութիւնը չի նմանվի «զօրանոցների դարպասների մօտ սողսկացող մուրացկանին»։ Բրիտանական կառավարութիւնը, հնազանդ համայնքների պալատի միահամուռ որոշման, կառաջարկէ Հաագայի կոնֆերենցիային սպառազինութիւնը ընդհանրապէս դադրեցնելու կամ նոյն իսկ պակասեցնելու հարցը, և իբրև ապացոյց իր հաստատ որոշման գնալու այդ շաւղով. նա արդէն պակասեցրել է իր ծովային բիւջէն 50,000,000 րուբլով, հետզհետէ պակասեցնելով նոյնպէս և զինուորական վարչութեան թէ կազմը և թէ ծախքերը։ Այդ պատճառով ես առաջարկում եմ խաղաղութեան բոլոր բարեկամներին, ուր էլ որ նրանք լինեն, միջոցներ ձեռք առնել եռանդուն կերպով պաշտպանելու բրիտանական կառավարութեան նախաձեռնութիւնը, նմանապէս և բոլոր հնարաւոր միջոցներով նպաստել սիրտ-եղբայրական յարաբերութիւնների ընդարձակման և խորացման համար ազգերի միջև։ Միայն այդ տեսակ եռանդուն աշխատութեամբ մենք կարող կը լինենք աստիճանաբար ցամաքեցնելու ատելութեան և նախանձի այն ճահիճը, որից թունաւոր շիջուկները, միազմները ստեղծում են պատերազմի տենդային զառանցանք և միլիտարիզմի մեռցնող լուծը։

Որպէս զի կարելի լինի ստիպել կառավարութիւններին ընդունելու այդ հասարակ ու գործնական ծրագիրը, անհրաժեշտ է դիմել ազգերի աջակցութեան։ Միայն ներքևից կատարված ճնշման միջոցով կարելի է կառավարող շրջաններին զարթեցնել ակտիւ քայլերի համար։ Այդ պատճառով ես դիմում եմ նախ և առաջ բոլոր ժուրնալիստներին, հասարակական կարծիքի ներկայացուցիչներին, որովհետև առանց նրանց աջակցութեան անհնարին է ուշադրութիւն գրաւել։ Թող գոյութիւն ունեցող խաղաղութեան և համերաշխութեան ընկերութիւնները, նոյնպէս և բանուորական դաշնակցութիւնները իրանց վրա առնեն ժողովրդական մասսաների պետիցիաների կազմակերպութեան գործը ուղղված իրանց կառավարութիւններին, պահանջելով նրանից Հաագայի կոնֆերենցիայում պաշտպանել խաղաղութեան լիգան։ Առաջիկայ երեք ամիսները թող գործադրվին իւրաքանչիւր երկրում այդ հարցի առիթով հասարակական կարծիքը ստեղծելու և պաշտօնապէս արտայայտելու աշխատանքների համար։ Շատ ցանկալի կը լինէր, որպէս զի կոնֆերենցիայի նախօրեակում կազմակերպվէին մի տեսակ ուխտագնացութիւններ խաղաղութեան ակա- [illegible] իւրաքանչիւր երկրում, որոնք շրջագայելով բոլոր մայրաքաղաքներն ու պալատները, խնդրէին ամենուրեք. 1) մի յայտնի գումար յատկացնել խաղաղ բիւջէի համար, 2) խաղաղ ժամանակ entente cordiale-ի ակտիւ քաղաքականութիւն ունենալ, 3) բոյկոտ անել այն պատերազմող կողմերի դէմ, որոնք դիմում են զէնքի, առանց օգտվելու այն գործիքից, որը կոնֆերենցիան ստեղծել է պատերազմի առաջն առնելու համար։

Ժամանակը կարճ է, իսկ բարեյաջող դէպքը մեծ։ Ներկայ մօմենտի մեզ վրա դրած պարտականութիւնը պահանջում է միահամուռ անյապաղ և եռանդուն գործողութիւններ բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներում։ Որովհետև առաջին Հաագայի կոնֆերենցիայի փորձը ակներև դարձրեց, որ կառավարութիւնների կողմից ակտիւ միջոցներ սպասելու միակ յոյսը ժողովրդական մասսաների մէջ անընդհատ և վճռական ագիտացիա անելու մէջ է գտնվում։ Առանց վերջինիս ոչինչ գործնական բան չէ կարելի անել։ («Страна»)

Վ. Տ. Ստեդ

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, յունվարի 9-ին Հայ Դրամատիքական դերասանական խմբի անդամները Ժողովարանի դահլիճում խաղացին «Ծարահատեալ Դերասան» վօդվիլը 1 գործ։

Ապա յայտարարութեան համաձայն խաղացվելու էին «Վարձու կին» և «Չէ հարկաւոր» վօդվիլները 1-ական գործողութեամբ։ Սակայն պ. Աբէլեանի անակնկալ հիւանդութեան յայտարարութիւնից յետոյ խաղացվեց «Ադամ և Եւա» կօմէդիան 2 գործ. ուր պ. Աւետեան և տ. Նոնիկեան իրանց կենդանի և աշխոյժ խաղով, թէև անպատրաստ, հետազօտին, լաւ խաղալու ցանկալի ժամին սպասող «թատրոնասէր» հասարակութեան առանց այն էլ անհանգիստ տրամադրութեանը պատած տհաճութիւնը, որ ստացվեց միստիֆիկացիայից յետոյ...։

Նկատելի է, որ դերասանական խումբը խուսափում է այդ թատրոնում ներկայացնել մի փոքր գաղափարական և ուսանելի դրամաների խաղալը, պարբերաբար տալով սոսկ զաւեշտական և ժամանցի պիէսներ։ Թերևս այդ համապատասխան է ժողովարան յաճախող հասարակութեան ճաշակին և ցանկութեան, բայց և այնպէս դերասանական խումբը—զրկված իր կոչումից և մանաւանդ այդ տեսակ հասարակութեանը փոքր ինչ ցնցելու և հիասթափեցնելու գեղեցիկ պարտաւորութիւնից, պէտք է առայ կրթիչ ինքնամտածո-

ցուցութեան ... —ինքնուրոյն և թարգմանական։

—

Նոր-Բայազէտ, յունվարի 3-ին

Դեկտեմբերի 31-ին, Նոր-Բայազէտի թեմական դպրոցի ուսուցիչների, յօգուտ նոյն ուսումնարանի կայացաւ մանկական [illegible] և երեկոյթ։ [illegible] ներկայացրին [illegible] «Արիւնալանը». [illegible]

Չէ կարելի մասնաւոր չանել այն բանի վրայ, որ աւելի շատ [illegible] քան փոքրերը, [illegible]

[illegible]

Վաղինակ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՑՈՒ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

I

«Մշակի» ընթերցողներին կարծեմ ծանօթ է որ Սուխումի շրջանը մասնաւորապէս է Անդրկովկասի մեծ մասի, Ռուսաստանի և նոյն իսկ արտասահմանի ինչպէս Եգիպտոսի և այլ քաղաքներին մեծ քանակութեամբ ծխախոտ, [illegible]

Բայց ես ասում եմ. «մեր գիւղացին շատ բան ունի, բայց ոչինչ չունի»։ [illegible]

II

Տասնեակ տարիներից ի վեր Սև ծովի եզերքները ընդհանրապէս և Սուխումի շրջանում մասնաւորապէս [illegible] ... 150 [illegible] ... 10—14, [illegible] 18 րուբլի։ [illegible]

[illegible]

Առաջինը որ նախկին [illegible]

Երկրորդը [illegible] ... 30—40 [illegible] 80 [illegible]

Երրորդը, որ [illegible] ... 150—200 [illegible] 40—50 [illegible] ... 6—700 [illegible] 3—4 [illegible] 30—40 [illegible]

III

Այս այն միակ պատճառներն է, որ մեր գիւղացին [illegible]

Անցեալ տարի Սուխումի մի քանի [illegible]

մուսնութեան այդ փասակար սիստեմը, Թուրքիկով ազդարարեցին վերջ տալ աղջիկ ծախելու սովորութեան, բայց դժբաղդաբար միայն մի քանի ամիս տևեց. գիւղացին նորից իր էշն է քշում։

IV

Նկատելով որ հոգևորականութեան հրահանգը աւելի է ազդում մեր գիւղացիների վրա, ուստի հրաւիրում ենք մեր թեմական Տէր-Հօր և գործակալ հօր ուշադրութիւնը այդ տնաքանդ սովորութեան և բազմաթիւ հարամնիքի վրա։

Ուսուցիչ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

—

Դարձեալ մի ոճիր... Հասարակական մի տրակեդիա է, մի մեծ զարշելի ցաւ, որ շնորհիւ տնտեսական ու քաղաքական զանազան պայմանների, որ շնորհիւ ապականված, դիմօրալիզացիայի ենթարկված ժօրալի ու ժառանգականօրէն մեզ աւանդ հասած տիրող փասակար հակումների, այսօր կաշկանդել է հասարակական մթնոլորտը, բարքերն ու հոգիները, միս ու արիւն, սովորական մի ժեստ դարձել խաւար մասսայի, յետամնաց տարրերի, հասարակական բոլոր տականքների համար։ Որքան հեշտ է ամուսնանալ, կեանքը կապել, ապրել մի անձնաւորութեան հետ, սանձարձակ տարփանքի, վավաշոտ կրքի, ստոր բնազդների առարկայ դարձնել մի սորուկ մի ոտնահարված իրաւազուրկ անմեղ կոյսին և ապա երբ արդէն երիտասարդական զուարճութեան ժամերը անցած, է երբ արդէն կիրքը յագեցած է և զգայմունքները իրանց բաւականութիւնը ստացած, իրանց միսսիան կատարած և կին մարդու մէջ հոգին թառամած, նա, այդ ամուսին կոչված գազանը մատի մի հարուածով, կամքի թռիչքով բամբասանքի ու զրպարտութեան մի փոքրիկ տարափով քշում է ընտանեկան օջախից և հեռու վանում նրան, որի հետ ապրել է տարիներով։ Եւ նա, պատմականօրէն այդ հալածվածը, տղամարդու ձեռքին միշտ գործիք ու խաղալիք դարձած գերին, կամակատարը, խոնարհ, հպատակ, ստիպված է տանել կեանքի այն տաժանելի բեռը, սոսկալի խաչը, այն ծանր բեռը, որ աւանդ է հասել այդ թշուառին, նա պէտք է լռէ։ Իսկ մասսան, ամբոխային տրամաբանութիւնը գիտէ անել այն, ինչ դրոշմել է նրա կրծքում սև իրականութիւնը։ Այդպիսի մի դէպք էր, որ կատարվեց Ախալցխայում, այս գաւառական լուռ քաղաքում, մօտ ժամանակներս։

Ո՞վ էր մարդը։ Մի վաշխառու, մի չարագործող, աշխատաւորի դառն քրտինքի քարացած աշխատանքի վարպետօրէն կեղեքումով ապրող մի վամպիր։ Մի մարդ, որ վաշխառուին յատուկ միջոցներով, հարիւրաւոր գիւղական, չոր հացի կարօտ ընտանիքներ աւերելով, ամեն տեղ թշուառութիւն սփռելով, շատերին խորտակելով, հասել էր այն փառքին, տնտեսական այն բարւոք վիճակին, որի մէջ ապրում էր նա յղփացած ու գէր։ Իզուր չէր ժողովուրդը նրան բերդան կամ դաֆիլ ադա անուանել։ Իսկ զոհը... նա էր յաւիտենական դատապարտվածը, որ գաւառական սովորութեան համեմատ պիտի տանէր անողոք ճակատագրի ընդգծածը։ Տղամարդն ապրելով 14 տարի, մի անասունի, գազանային բնազդներով համեմված մի ստոր մարդու նման, երբ արդէն բաւարարութիւն ունեց, դատարկ հաճոյքները ի կատար ածեց, առանց խղճահարվելու կնոջը դուրս քշեց, փողոց նետեց մերկ, թշուառ և թողեց դաժան բաղդի ճանկերում։ Եւ փոքրերը շարժվեցին, զրնգզրնգացին, դուրս եկան անգուկից, որտեղ մինչ այդ ներհել էին, և արագընթաց կերպով գլորվեցին, թափվեցին մի գողլուխան տիպի տգէտ, փթած, բիւրոկրատ դատաւորի գրպանը և չորս վարձու վկաների ու մասնաւորապէս մի խաւարամիտ կղերականի վերարկուի լայն քղանցքների տակ։ Այդ դատարանը, ի հարկէ, արդար համարեց Տղամարդին, իսկ կնոջը մեղաւոր։ Տանջվիր դու թշուառ զոհ, մինչև քո նմանները կը վերականգնեն իրանց իրաւունքները։ O tempore o mores.

Արաաշվանց.

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

(Նամակ խմբագրութեան)

—

Գործը քննվում էր Թէհրանի Կրթասիրաց ընկերութեան մի նիստում. մեղադրելու փոխարէն՝ մեղադրվում եմ ես. դատախազն է Համազանի յաջորդ Խորէն վարդապետ. դատաւորները ընկերութեան անդամներ. նախագահում է ընկերութեան նախագահ Թէհրանի հայոց թաղիրբաշին։

Մեղադրական կէտերը հետևեալներն են

1) Որ ես իրաւունք չունէի բողոքելու որ Խորէն վարդապետը որևէ հիմնարկութեան յատկացվելիք գումարը՝ հակառակ նուիրողի ցանկութեան, այլ նպատակի է գործադրում։

2) Ես իրաւունք չունէի բողոքելու, որ Սալար Դովլէի (Թագաւորի որդու) Շաւարին գիւղի դպրոցին նուիրած փողը նա նպատակին չէ յատկացրել։

3) Ես իրաւունք չունէի բողոքելու, որ յիշեալ գիւղի երեկոյթներից աւելացած 4 թուման փողը Խորէն վարդապետը իւրացրել է։

4) Ես իրաւունք չունէի բողոքելու, որ Շաւարինի Արղուժանեան Դպրոցին յատկացված տարեկան 300 թուման նպաստը նախօրօք ստանալով Խորէն վարդապետը՝ ծախսում է այլ նպատակի համար, իսկ մէջտեղ տուժողը լինում են գիւղի դպրոցն ու ուսուցիչները։

5) Ես իրաւունք չունէի բողոքելու, որ Խորէն վարդապետի ծառաները, աղախինն ու ձիերը աւելի բախտաւոր վիճակ ունեն, քան Շաւարինի վարժապետ ու վարժուհիք, որովհետև լաւ ուտել-խմելուց բացի, ժամանակին լիովին ստանում են իրանց ռոճիկները։

6) Ես իրաւունք չունէի բողոքելու իբրև ուսուցիչ, որ դպրոցը զուրկ է դասական ամենաանհրաժեշտ պիտոյքներից. աղքատ աշակերտները գիրք, թուղթ, գրիչ չունեն. որ 10 աշակերտներից բաղկացած դասարանը 3 դասագիրք ունի միայն, իսկ միւս կողմից Խորէն վարդապետը զանազան խնճոյքներում, ընկերական քէյֆերում և հայ լուսաւորչա. բողոքական անմիտ կռիւներում մի քանի տասնեակներ է վատնում անխնայ։

7) Ես իրաւունք չունէի բողոքելու, որ նա հայ ուսուցչի վրա, մի ժողովում, հանդիսականների ներկայութեամբ, թուրք ծառաներ է հրաւիրում ծեծել տալու։

8) Ես իրաւունք չունէի բողոքելու, որ նա խեղճ գիւղացիներին ճիպոտների հարուածների տակ ջարդ ու փշուր է անում, և եթէ հաւատալու լինենք չար լեզուներին՝ մի քանիսը մեռել են արդէն այդ հարուածների տակ։

9) Ես իրաւունք չունէի բողոքելու, որ Սողոմոնի նման տմարդի կերպով հայ աղջկայ թակելը՝ իրա իրաւասութեան սահմանից դուրս է։

10) Որ ամենագլխաւորն է, ես իրաւունք չունէի այդ բոլորի մասին գրել թէ Ջուղայի առաջնորդարանին՝ թէ Արղուժանեան տան, և թէ Կրթասիրաց ընկերութեանը, նրանց ուշադրութիւնը հրաւիրելով դպրոցական և հասարակական ասպարէզներում գործած նրա տմարդիօրութեան, անսանձ ոտնձգութեան և բռնակալական գործունէութեան դէմ։ Ահա թէ ինչ կէտերում, մեղադրելու փոխարէն մեղադրական աթոռի վրա եմ նստած։ Մի մոռանանք ընթերցող, որ Պարսկաստանումն ենք։

Նախագահ.—«Խօր (լաւ), դու պ. վարժապետ, որ քո նամակներով արևելք-արևմուտ խանգարում ես, չը գիտէիր, որ ընտանիքդ կարող է քաղցած մնալ, ինչու ամեն բանում չէիր ենթարկվում Խորէն վարդապետի կարգադրութեանց»։

Ա. դատաւոր.—Ուսուցչի ինչ գործն է խառնվել հասարակական և եկեղեցական գործերին. Պարսկաստանում այդ բոլորը վարդապետի իրաւունք է։

Բ. դատաւոր.—Դու կարծում ես թէ Կովկասումն ես, որ ինչպէս ուզենաս վարդապետի գործունէութիւնը քննադատես. մեղանում դա յանցանք է»։

Եզրափակում.—Որովհետև Պարսկաստանում ծեծ ու բռնութիւն ընդունված բան է, որովհետև մեզանում հոգևորականը լիազօր տէր է, իր կամքի համաձայն, տնօրինելու հասարակական, եկեղեցական և դպրոցական ամեն տեսակ գործեր, որովհետև դուք ձեր գրաւոր և բերանացի բողոքներով աշխատել էք Խորէն վարդապետի (իբրև հոգևորականի) վարկն ու հեղինակութիւնը գցել ժողովրդի աչքում, մի հանգամանք, որ մեծ վնաս է պատճառում դպրոցական և հասարակական գործերին, որոշում ենք յանձնել ձեզ ռուսաց դեսպանին, բայց խղճալով ձեր ընտանեկան վիճակին՝ զրկում ենք ձեզ՝ ձեր ամիս ու կէսվայ ռոճիկից, այն է՝ 125 րուբլուց։

Անմռունչ ու համբերութեամբ լսելով պ. պ. դատաւորների մեղադրական ակտը, բեկված սրտով հեռացայ դահլիճից, թողի Պարսկաստանեայ Կովկաս, յուսալով՝ որ այստեղ պիտի կարողանամ ճշմարտութիւնը և իմ ուսուցչական տնակոխ արված պատիւը վերականգնել։ Զը նայելով որ ժամանակին այդ առիթով դիմել եմ կաթողիկոսի դիւանատանը, բայց ըստ երևոյթին այնտեղ մեծ-մեծ գործերով զբաղված լինելու պատճառով՝ ժամանակ չունեն հայ ուսուցչի պզտիկ գործերին միջամտելու։ Ճշմարտութիւնը երևան հանելու միակ միջոցը մնացել է լրագրութիւնը, ուստի ուղարկելով այս երկտողը յարգելի խմբագրութեանդ, յոյս ունեմ, որ չէք զլանայ «Մշակի» միջոցով երևան հանելու Խորէն վարդապետի այլանդակ պատկերը ընդհանրապէս, և իմ ու նրա արդարացի վէճը հասարակաց անաչառ դատաստանին յանձնելու մասնաւորապէս։

Ուսուցիչ՝ Ա. Տէր-Ներսէսեան

Օլթի, դեկտեմբերի 25 ին

Ե. Գ. Գրածիս ամեն մի կէտին պատասխանատու եմ. եթէ կարիք լինի՝ փաստերով մէկիկ-մէկիկ կապացուցեմ։

Նոյն

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Երևան, դեկտեմբերի 31-ին

Մենք Երևանի թեմական դպրոցի աշակերտներս, յայտնում ենք մեր ամենախորին շնորհակալութիւնը մեր հոգաբարձուներին և ուսուցիչներին, առաջիններից մասնաւորապէս պ. Ի. Արղութեանին, պ. Կանտուրալեանին, պ. բժ. Մելիքեանին և պ. Ամիրխանին, իսկ ուսուցիչներից՝ պ. Ս. Շեկօվ-նիկեանին, պ. Քուչմանեանին և պ. Թադէոսեանին, որոնք իրանց կարևոր օժանդակութիւններով առաջ տարան մեր չքաւոր ընկերների օգտին կայացվող ներկայացումը, որով և հնար տուին մեր ընկերների դրութեան բարւոքման։

Երևանի թեմ. դպրոցի աշակերտներ

—

Թիֆլիս, յունվարի 8-ին

«Մշակ» լրագրի № 286-ում տեղեկութիւն կար տպված թէ Միսակ Մուրադեանցին կողոպտել են և խլել նրանից 1930 րուբլի։ Այսու յայտնում եմ, որ յիշեալ դէպքը ինձ հետ չէ պատահել և յիշեալ Միսակ Մուրադեանցը ինձ հետ ոչ մի առնչութիւն չունի։

Միսակ Գրիգորեան Մուրադեանց

—

ԿՈՉ

—

Բռնակոթ գիւղից (Զանգեզուրի գաւառ)

Ի նկատի ունենալով՝ մեր գիւղի գրադարան-ընթերցարանի անխախանձելի՝ դրութիւնը, կոչ ենք անում, զանազան քաղաքներում ապրող մեր համագիւղացիներին, որ նրանք շուտափոյթ օգնութեան հասնէին, և համայնական ուժով ծաղկացնէին գրադարան-ընթերցարանը։ Գրքեր և լրագրներ՝ գրադարան-ընթերցարանի համար, կարելի է ուղարկել այս հասցէով։

Въ Герюсы Вартанъ-бегу Теръ-Оганесову ուղարկել Բռնակոթ. Ամիրջան Մինասեանին։

Ի դիմաց ընկերների Ա. Ցակովբեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Յունվարի 9 ին, առաւօտեան ժամը 4-ից մինչև ցերեկվայ ժամը 12 ը, 1-ին Թաղամասում Բէլինսկի և Վէրայի այգիների շրջբով ընկած տարածութեամբ խուզարկութիւն է տեղի ունեցել։ Մասնաւոր խուզարկութիւններ կատարվել են և ուրիշ թաղամասերում։ Ամբողջ թաղը շրջապատվել է զօրքերով։ Գտնվել են մի քանի զէնքեր, փամփուշտներ և թռուցիկներ։

—

Յունվարի 8-ին Թիֆլիսի գեներալ-նահանգապետի հրամանով Օլգինսկի փողոցի փակված խանութները, բացի փաներից, բացվել են։

—

Թիֆլիսի տանտէր Մէշադիբէկովը, որի տան մէջ (Վելեամինովսկայա փող.) դեկտեմբերի 5-ին պայթեցին երկու ռումբեր, 3000 րուբլի տուգանքի է ենթարկվել։

—

Թիֆլիսի պօստ-հեռագրական ծառայողների 1905 թ. գործադուլի գործը ներքին գործերի մինիստրութիւնից անցել է Թիֆլիսի դատաստանական պալատի դատախազին՝ գործաթողներին քրէական պատասխանատուութեան ենթարկելու համար։

—

Երևանի նահանգապետը տեղեկացրել է Փոխարքայի դիւանատան, որ ինքը թոյլատրել է Երևանի հաշտարար բաժնի քարտուղար Բոգատիրեվին հրատարակել Երևանում «Փաստեր» անունով ամենօրեայ մի լրագիր։ Այս քաղաքի առաջին լրագիրն է, որ լոյս է տեսնելու ռուսերէն լեզուով։

—

Գրիգոր քահանայ Տէր-Յակոբեանի դուստրները՝ տ. տ. Հայկանոյշ Մարտիրոսեանցը և Վարդուհի Մատուրեանը ի յիշատակ իրանց հանգուցեալ հօր, նուիրում են Նպաստամատոյց յանձնաժողովին սովեալների օգտին պսակի փոխարէն 100 րուբլի։ Քահանայից գանձարանին 200 րուբլի և ձրի ու էժանագին ճաշարանին 50 րուբլի։

—

Յակոբ Տէր-Յակովբեանը պսակի փոխարէն նուիրում է Նպաստամատոյց Յանձնաժողովին 25 րուբլի ի յիշատակ իր հօրեղբօր՝ հանգուցեալ Գրիգոր քահանայ Տէր-Յակոբեանցի։

—

Ելէքտրաքարշի ընկերութեան վերատեսուչ ինժ. Ֆրիդմանը մտադիր է մօտ օրերս ուղղակի հաղորդակցութիւն մտցնել Վօկզալ-Գօլովինսկի պրօսպէկ—Երևանեան հրապարակ։ Պէտք է նկատել, ասում է «Тифл. Листокъ» լրագիրը, որ այդ բանի շատ մեծ պահանջ կար, որովհետև ուղևորները մի վագոնից միւսը նստելու և վագոններին սպասելու ժամանակ մեծ նեղութիւններ էին քաշում։

—

Պատերազմա-դաշտային դատարանին են յանձնված Թիֆլիսի գաւառի գիւղերի բնակիչներ. Գէօրգի Կանտէլակաշվիլի, Կոտէ Ելիաշվիլի, Եվկետիմ Նացվլիշվիլի, Գոգիձէ և Գէօրգի Մարտաշվիլի՝ մի շարք կողոպուտների և աւազակութիւնների համար։

—

Կազիմիր Կոնդրատովիչ և Վլադիմիր Ն. Կիպիանին ոստիկանութեան հսկողութեամբ աքսորվում են Աստրախանի նահանգը զինուորական դրութեան ամբողջ ժամանակամիջոցում։

—

Յունվարի 9-ին բացվել է քաղաքային բարակներից մէկը՝ բծաւոր և ծաղիկ ունեցող հիւանդների համար։

—

Ա. Ս. Բաբեանի փոխարէն, Թիֆլիսի երկաթուղային դպրոցի տեսուչ է նշանակվել պ. Շպիէգլմանը՝ Կիեվից։

—

Տեղական թեմական հայ-լուսաւորչական առաջնորդը հաղորդել է Փոխարքայի դիւանատանը, որ Ղազախի գաւառի Բարանա գիւղում բացված է հայոց եկեղեցական-ծխական ուսումնարան։

—

Թիֆլիս է ժամանել Տերեկի ժամանակաւոր գեն.-նահանգապետ Կօլիւբակինը։

—

Թիֆլիսի գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ Թիֆլիսի նահանգական բանտից ազատել են Ն. Կիպիանիին ստորագրութիւն վերցնելով, որ նա 3 օրվայ ընթացքում արտասահման մեկնէ։

—

Շեկօֆնիկօվսկի փողոցում (10-րդ քաղա.) յունվարի 9-ին գտել են 19 տարեկան մի օրիորդ, Մարթա Գարսօյեան ազգանունով, որը հիւանդանոց տանելիս, մեռել է։

—

Առևտրական պատգամաւորութեան անդամներ ընտրվել են Դ. Մ. Սէսիեվ, Ի. Ա. Ակօպօվ, Ս. Ս. Տէր-Առաքելեան, Վ. Գ. Զուբաթօվ, Ս. Ե. Ցարութինեան, Մ. Ս. Շարբաբչեվ և թեկնածուներ՝ Ա. Կ. Գօզալօվ, Ի. Սուլխանօվ և Ա. Միլօվ։

—

«Кав. Рѣчь» լրագրի խմբագիր է հաստատված Թիֆլիսի նախկին քաղաքագլուխ Խ. Ա. Վերմիշեանը։ Այդ լրագիրը լոյս կը տեսնէ յունվարի 14-ից։

—

Երեկ, ցերեկվայ ժամը 11-ին հետևեալ դէպքը տեղի ունեցաւ. երբ ելեքտրաքարշի վագոնը կանգ առաւ Վերիյսկի զառիվայրի սկզբում, վատմանը իջաւ վագոնից, մոռանալով բռցուլեատորները հանել։ Այդ ժամանակ մի փոքրիկ տղայ թռաւ վագոնի կանգնատեղին և բաց թողեց վագոնը, որը սարսափելի արագութեամբ սկսեց առաջ ընթանալ։ Վագոնի մէջ նստող ժողովուրդը սաստիկ շփոթվեց։ Վերջապէս Ռիյսէրի տան մօտ վագոնում նստած մի օֆիցեր, ուրիշ միջոց չը գտնելով կարողացաւ կանգնացնել վագոնը։

—

Պետերբուրգից Թիֆլիս է եկել գեներալ-մայոր Ալիխանով-Ավարսկին, որ տեղիս զօրաբանակի հրամանատար է նշանակվել։

—

Պարսից Մուզաֆֆերէդդին Շահի մահվան առիթով Տէրսկի շրջանի գեներալ-նահանգապետը կարգադրել է, որ ամբողջ շրջանը երեք օր սուգ պահէ։ Հասարակական տօնախմբութիւնները և զուարճութիւնները արգելվում են։

(«Իրշադ»)

—

Նորին Կայսերական Մեծութեան բախտ ունեցաւ ներկայանալ Թիֆլիսի նախկին ոստիկանապետ փոխ-գնդապետ Պ. Ի. Մարտինովը։

(«Р. К.»)

Բալախանու նաւթահանքերի բանւորները ունեցել են մի ընդհանուր ժողով։ Խօսել են վաղուց հերթական դարձած հարցի՝ ընդհանուր դպրոցի մասին։ Երկար խորհրդակցութիւններից և վիճաբանութիւններից յետոյ կայացրել են հետևեալ որոշումները. 1) Ժողովը անհրաժեշտ համարեց Բագւում գտնվող միջնակարգ դպրոցների ծրագրի համաձայն հանրակրթարանի մասնաճիւղեր բաց անել։ 2) Ընտրել մի ժամանակաւոր յանձնաժողով առաջիկայ ընդհանուր ժողովներ հրաւիրելու համար։ 3) Խնդրվում է բոլոր ֆիրմաների և գործարանների բանւորներից, որ իրանց աշխատած տեղերում բանւոր և այդ դպրոցներում սովորել ցանկացող բանւորների անունն ու ազգանունը արձանագրեն և յանձնեն յիշեալ ժամանակաւոր յանձնաժողովին։ Բացի այդ՝ այն ինտելիգենտները, որոնք կը ցանկանային հանրակրթարանում դասախօսութիւններ կարդալ, նախապէս յայտնեն նոյն յանձնաժողովին առանձին գրութեամբ։ 4) Յաջորդ ընդհանուր ժողովը՝ որքան անձերից էլ բաղկացած լինի, համարելով օրինաւոր, ընտրել մի քանի ներկայացուցիչներ. որոնք կը խորհրդակցեն Բագւում նոյն դասընթացքների կառավարիչ անձերի և նաւթարդիւնաբերական Խորհրդի անդամների հետ դպրոցի ծախսերի և շինութեան հարցերի մասին։ Այդ որոշումները կայացնելուց յետոյ, վճռվեց յաջորդ ընդհանուր ժողովը գումարել ամսի 9-ին, երեկոյեան ժամի 6-ին Բալախանում, «Բալախանսկի կրուժոկի» սրահում, Կուկուբօվի գործարանի կողքին. 68-րդ բաժնում։

—

Մօտ օրերս Բագւի քաղաքապետ գեներալ-մայօր Կօնէվսկու նախագահութեամբ կայացել է նաւթի խնդրով զբաղվող վարչութեան առաջին նիստը։ Այդ նիստը գլխաւորապէս նուիրված է եղել Բագու քաղաքի պաշտպանութեանը վերաբերվող հարցերի քննութեան։ Ի միջի այլոց, նիստին պարզվել է, որ նաւթարդիւնաբերողները պ. Ժունկօվսկու հետ միասին, առանց քաղաքի և տեղական ադմինիստրացիայի գիտութեան, գծել են քաղաքային ոստիկանական թաղամասերի պլանը։ Քաղաքի ներկայացուցիչները ցանկացել են գոնէ post factum ծանօթանալ գծած պլանի հետ, սակայն երևացել է, որ այդ հարցի նկատմամբ քաղաքապետի գործերում ոչ մի տեղեկութիւն չը կայ։ Վարչութիւնը որոշում է դիմել պ. Ժունկօվսկուն, խնդրելով յանձնել իր մօտ եղած տեղեկութիւնները։ Բացի դրանից, երկարատև վիճաբանութիւնների առիթ են տալիս վերջին ժամանակներս գանձապահների վրա պարբերաբար կրկնվող յարձակումները։ Վարչութիւնը գալիս է այն եզրակացութեան, որ քաղաքի այն մասում, ուր գտնվում են բանկերը և փոխադարձ վարկի ընկերութիւնները, անհրաժեշտ է աւելացնել ոստիկանական պահակատեղիների թիւը, ինչպէս և ուժեղացնել ոստիկանական հսկողութիւնները, երբ բանկերը բաց են։ Բացի դրանից, որոշվում է փակել բանկերին և այլ վարկային ընկերութիւններին մերձ գտնվող կաթնատները, գարեջրատները և այլ նմանիչ հաստատութիւններ, իսկ քաղաքային ոստիկանութիւնը, որ գտնվում է Պետրօվսկի հրապարակում, տեղափոխել Բիրժէվայեա հրապարակը։

(«Բագու»)

—

«Իրշադ» լրագիրը, «Հայաթ»-ից յետոյ փակման վտանգի մէջ էր գտնվում բաժանորդագրութեան անաջողութեան պատճառով։ Թուրք լրագիրը ամեն ճիգ թափեց այդ տխուր վախճանից ազատվելու համար. մանաւանդ անձինք աշխատեցին, մի քիչ արհեստական ձևերով, տարածել թերթը մահմեդականների միջև։ Խմբագիրը՝ ինքը, պ. Աղայեվ, Թուրք Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի՝ այլևայլ քաղաքներում, մասնաճիւղեր բաց անելու համար կատարած իր ուղևորութիւնից օգտվել էր թերթի գոյութիւնը ամուր հիմքերի վրա դնելու։ Ըստ երևոյթին «Իրշադը» անցկացրել է կրիզիսը, որովհետև պ. Աղայեվ տպել է իր թերթում հետևեալ յայտարարութիւնը. «Ամբողջ հիւսիսային Կովկասի, Դաղստանի և Անդրկովկասի շատ տեղերը ման գալով «Իրշադի» համար, ժողովուրդի կողմից գտայ շատ համակրալից և տաք վերաբերմունք դէպի «Իրշադը»։ Այնպէս որ նկատի ունենալով ամեն տեղ բացված բաժանորդագրութիւնը և ցոյց տրված աջակցութիւնը, կարող եմ ասել, որ «Իրշադի» գոյութեան մասին այլ ևս ոչ մի կասկած չէ կարող լինել։ Այդ պատճառով յայտարարում ենք մեր լրագրի 1907 թ. բաժանորդագրութիւնը բացված, և յայտնում ենք, որ կատարեալ վստահութեամբ կարող են բաժանորդ գրվել։ Սրանով խնդրում եմ մեր այլևայլ քաղաքների գործակալներից, որ շուտով հաղորդեն մեզ բաժանորդների անուններն ու հասցէները, որպէս զի անյապաղ ուղարկենք մեր թերթը մեր բաժանորդներին»։

—

Անցեալ օր Բագւում, Քալանթարովի պասաժում գտնվող էլէկտրօբիօգրաֆի գանձապահը վերցնելով 100 րուբլին, որ գտնվում էր գանձարանում, անյայտացել է։

—

Գեօք-չայից «Իրշադ»-ին և Թազիեվին հեռագրում են հետևեալը. «Անմէդ բէգ Աղայեվի այստեղ գալու առիթով հաւաքվելով մզկիթում դպրոցական շէնքի կառուցման համար հարկաւոր եղող գումարը ժողովեցինք, ինչպէս և աղօթքներ կարդացինք մահմեդականների բարքերը ուղղելու և ազնուացնելու համար աշխատող «Հիդայէթ» ժողովի բոլոր անդամների բարձր կեանքի երկարակեցութեան համար։ Ստորագրութիւններ. դադի Միր Մահմուդ Ջալիլ էֆէնդի, Միր Ջէյնալ Մաթան զադէ, Աբդիւրրահման բէգ Փաշաբէգօվ, Հազրաթ բէգ Աղաբէգօվ, Միրզա Ղուլի Սուլթանօվ»։

—

Անդրկովկասի երկաթուղիների կառավարչին է ներկայացրած Անդրկովկասի երկաթուղիների բարեգործական ընկերութեան մի նոր կանոնադրութիւն։ Կանոնադրութիւնը մշակել է Անդրկովկասի կրթական կոմիտէի անդամ Պօրայ Խլէբօվսկին։ Կանոնադրութեան համաձայն ընկերութեան անդամ կարող են լինել երկաթուղիների ծառայողները և կողմնակի անձինք։ Ընկերութիւնը նպատակ ունի օգնութիւն հասցնել երկաթուղային դպրոցներում ուսանող աղքատ երեխաներին և առհասարակ նպաստել երկաթուղիներում կրթական գործին։

—

Անդրկովկասի երկաթուղիների կառավարչի հրամանով թոյլատրված է Գանձակ կայարանում բանալ գրադարան-ընթերցարան՝ երկաթուղային ծառայողների համար։

—

«Русь» լրագրի մէջ տպագրված է. արտասահմանեան «Daily Mail» լրագիրը հաղորդում է, որ Պարսից հանգուցեալ Շահի երբորդ որդին Լաւրիստանում 6000 մարդ է հաւաքել իր շուրջը մեծ եղբօրից գահը խլելու նպատակով։

—

Պարսից խան Մուրտուզի-Կուլի-խան Մակինսկին, որ Նախիջևանում ամուսնացել է Երևանի Փանահ-խանի դստեր հետ, հարսանիքի ժամանակ ծախսել է 50,000 րուբլի։ Յայտնելով այդ մասին «Իրշադին», տեղական թղթակիցը զարմանում է, որ Շահը իր բանականութեան համար այդքան շռայլ ծախսեր է անում այն ժամանակ, երբ նրա հաւատակիցները հայ-թուրքական ընդհարումներից փչացած 7 գաւառի բնակիչները, զրկվելով բոլորից, իրանց վերջին օրերը քաղցի և մերկութեան մէջ են անցնում։

—

Սահմանադիր-ռամկավար կուսակցութեան Բագւի խմբակը նախընտրական համաձայնութիւն է կապում ընդդիմադիր կուսակցութիւնների հետ։ Բանակցութիւններ են վարվում բլոկ կազմելու «Դաշնակցութեան» հետ։ Սօցիալ-դեմօկրատները յայտնում են, որ ընդդիմադիր կուսակցութիւնների հետ բլոկ կազմելու նկատմամբ «Դաշնակցութիւնը» զրկում է իրանց այդ բլոկի մէջ մտնելու հնարաւորութիւնից։

(«Р.»)

—

Արդարադատութեան մինիստրութիւնը վերջնական մշակել է այն օրէնսդրութիւնների նախագիծը, որ վերաբերում են հեղինակ լինելու իրաւունքին—գրականական, գեղարուեստական և երաժշտական գրուածքների նկատմամբ։ Այդ նախագիծը յանձնվելու է մինիստրների խորհրդին ի քննութիւն։

(«Слово»)

—

Ներքին գործերի մինիստրը բացատրել է, որ գիւղացիական բանկի միջոցով գնված հողերը գիւղացիներին իրաւունք են տալիս մասնակցել զէմստվային ընտրութիւններին։

(«Н. Т.»)

—

Պարիզից «Русск. Сл.» լրագրին հաղորդում են, որ այնտեղ աղմկալի ժողով են ունեցել ռուսաց սօցիալական գիտութիւնների բարձրագոյն դպրոցի ուսանողները։ Աղմուկը բարձրացել է դպրոցի խորհրդի անդամների և ուսանողների մէջ պատահած ընդհարման առիթով։ Ամֆիթէատրովը, Կրիչևսկին, Լազարևը և Րէյսները յայտնել են, որ հրաժարական են տալիս։ Ժողովը որոշել է. համարել բոլոր ուսանողներին արձակված և ընտրել յատուկ յանձնաժողով՝ պարզելու խորհրդի անդամների մէջ պատահած ընդհարման շարժառիթները և որը վերակազմէր դպրոցի կազմը բոլորովին նոր հիմունքներով։

—

«Вѣкъ» լրագրին հաղորդում են Իտալիայի Կապրի կղզուց, որտեղ ներկայումս ապրում է Մաքսիմ Գօրկին, որ հռչակաւոր գրողը վերջացրել է իր նոր հեղինակութիւնը «Մայր» վերնագրով։ «Մայր» աշխատութեան մասին բաւականաչափ հիացած կարծիք է յայտնում մի երիտասարդ նշանաւոր հեղինակ, որը այնքան էլ նպաստաւոր չէր խօսում նրա վերջին աշխատութիւնների մասին։

—

«Од. Л.»-ի ասելով՝ Օդեսսայի ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետը որոշել է ստորև յիշատակվող 11 անձանց, որոնք խմբվելով Օդեսսայում էքսպրօպրիատօրների աւազակախմբի շուրջը, աքսորել Օլէնեցկի նահանգը զինուորական դրութեան ամբողջ ժամանակամիջոցում. ազնուականներ Վիսարիոն Ա. Գօգօբէրիձէ, Սիմէօն Ա. Գօգօբէրիձէ, Ռուբէն Ի. Մգէլաձէ-Կելաձէ, Ագիմ Կ. Նիկօլայշվիլի, գիւղացիներ՝ Նիկօլայ Զ. Աբայշվիլի, Վիկտոր Գ. Գեբէրիձէ, Միխայիլ Գ. Դարչիա, Եւտիխոսա Ե. Կօպաձէ, Նիկօլայ Ի. Կօլանաձէ, Լէօնդիա Մ. Լամղաձէ և Սօվատ Դ. Պերօխալօշվիլի։ Ստորև յիշատակվող էքսպրօպրիատօրների աւազակախմբի կազմակերպիչ 8 կովկասցիներին բանտարկել 3 ամսով, իսկ բանտարկութեան ժամանակամիջոցը լրանալուց յետոյ, զինուորական ամբողջ ժամանակամիջոցում, էտապով, աքսորել Արխանգելսկի նահանգը, այսինքն—Քութայիսի գաւ. գիւղացի Սօլոմոն Ն. Սրագվէլիձէ, Վլնեամեն Մ. Դումբաձէ, Աբիսողոմ Ա. Նիկօլայշվիլի, (ազնուական), Տիգա Ս. Նիկօլայշվի (ազնուական), Նօեա Լ. Պէլէշաձէ, Ալէքսէյ Գ. Ուդէրիշվիլի, Եփեմիա Ե. Տօվարտկելաձէ, Խօրասա Գ. Նինայշվիլի։

—

Յունվարի 1-ի գիշերը Մօսկվայի ոստիկանութիւնը քաղաքի զանազան մասերում կալանաւորել է մօտ 70 մարդ, որոնք պատկանում են, իբր թէ, տերրօրիստական կազմակերպութիւններին։ Նրանց մօտ բացի կուսակցական գրութիւններից, բռնված են այնպիսի թղթեր և ցուցակներ, որոնք պարզում են, որ նրանք նախապատրաստութիւններ են եղել տեսնում զանազան հաստատութիւնների և զինուորական պահեստատների վրա յարձակվելու։

—

Կարմիր Խաչի ընկերութեան վարչութիւնը «Рус.» լրագրի ասելով, շարունակ դիմումներ է ստանում անբերրիութիւնից վնասված, սովատանջ նահանգների նահանգապետներից, որով խնդրում են ուղարկել բժիշկներ, ողորմած քոյրեր և ուսանողներ ժողովրդին օգնելու համար։

—

Պուտիլօվի գործարանի վարչութիւնը ամեն շաբաթ արձակում է մօտ 200—300 բանւորներ։ Բանւորների բնակարաններում շատ անգամ ոստիկանական խուզարկութիւններ են լինում և մեծ մասամբ անօգուտ։

(«Русь»)

—

Վերջին ժամանակներս Մօսկվայում գործադուլ էին յայտարարել խոհարարները։ Զէյն բանում առաջնակարգ ճաշարանների և երկաթուղու կայարանների խոհարարները։ Յունվարի 3-ին քաղաքապետը նախազգուշացրել է խոհարարներին, որ նրանք կարող են բանակցել իրանց տէերի հետ, բայց պարտաւոր են անմիջապէս վերսկսել գործը։ Խոհարարների պատգամաւորներից մի քանիսը արդէն բանտարկվեցին. այնուամենայնիւ այդ տեսակ ճնշումներով անկարելի է եղել վերջ տալ գործադուլին։ Գործադուլը դեռ շարունակվում է։ Քաղաքի ամենամեծ ճաշարանները, ինչպէս

օրինակ, «Էրմիտաժը», «Պրագան» և ուրիշները, նոյնպէս և Նիկոլայեվսկի կայարանի բուֆետը հարկադրված են եղել գիջողութիւններ անել և բաւարարութիւն տալ խոհարարների պահանջներին։ Վերջինիս խոհարարների պատգամաւորներին բանտարկել են, բայց բուֆէտը պահողները իրանք են աշխատում նրանց ազատել տալ։ Միւս գործադուլ անողների տրամադրութիւնը աշխուժ է։ «Русь»։

—

Յունվարի 2 ին Մոսկվայում, «Вѣкъ» լրագրի ասելով, ոստիկանամաս են եղել կանչված բոլոր կահաւորված սենեակների և հիւրանոցների կառավարիչները, որտեղ նրանց յայտնել են, որ ստացված գաղտնի հրահանգների համաձայն, դրանցից ամեն մէկը պարտաւոր է նախ քան սենեակը վարձով տալը հաղորդել այդ մասին ոստիկանութեանը անցագիրը ներկայացնելուց առաջ և ապա հսկել նորեկ բնակիչների վրա և որեւէ կասկածի դէպքում յայտնել դռնապաններին, որոնց յանձնարարված է խիստ հսկողութիւն ունենալ եկւորների վրա։

—

«Товарищъ» լրագիրը հաղորդում է, որ դեկտեմբերի 30-ին մի քանի նահանգապետներ գաղտնի շրջաբերականներ են ստացել, որով առաջարկվում է նրանց հասկացնել ժողովրդին, թէ ինչպիսի քաղաքացիներին նրանք պէտք է ընտրեն Պետական Դումայի համար։ Յատուկ ուշադրութիւն պէտք է դարձնել, որպէսզի ընտրվողները նախ և առաջ լինեն ճշմարիտ հաւատացեալներ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑ ԵՒ ՊՈԼԻՏԻԿ

(Նամակ Գերմանիայից)

—

Դեռ դարեր առաջ գերմանական մեծագոյն փիլիսոփաներից մէկը՝ Լայբնիցը ասել էր. «Տուէք մեզ կրթութիւն և մենք մի կարճ ժամանակում կը փոխենք Եւրոպայի խարակտերը»։ դրանից երեւում է, թէ յայտնի մտածողը որքան մեծ նշանակութիւն է տուել կրթական գործին ազգերի ու անհատների առաջխաղացման համար։ Եւ իսկապէս, իրականութիւնը միշտ հաստատել և հաստատում է Լայբնիցի այդ մտքի ճշմարտութիւնը։ Կրթութեան դրական կամ բացասական դրութեան մէջ լինելը իր զօրեղ հետքերն է թողնում ժողովուրդների կեանքի վրա, ուստի և անկարելի է թեթեւակի վերաբերվել հասարակական բարեբախտութեանը նպաստող այդ մեծ գործօններից մէկի հոգատարութեանը։

Դպրոցը կեանքից բացարձակապէս կտրված մի հաստատութիւն չէ, կղզիացած և ինքնուրոյն իր կեանքով, այլ նա հէնց կեանքի մէջ է, և զարմանալի չէ, որ այդ երկու կողմերի՝ դպրոցի և հասարակական կեանքի մէջ միշտ եղել են փոխադարձ ազդեցութիւններ, և անհրաժեշտօրէն այդպէս էլ պէտք է շարունակվի. սակայն շատ յաճախ այս յարաբերութեան սահմանները չեն մնում նորմալ չափերի մէջ, որից և առաջանում են հիւանդագին երեւոյթներ։ Այդպիսի կոնֆլիկտներ առաջացնող երեւոյթներից են դպրոցի և պոլիտիկայի կամ կուսակցութիւնների յարաբերութեան խնդիրը։

Կուսակցութիւն ասածդ որքան էլ յենված է բանական մտածումի վրա և արտայայտիչ կեանքի այս կամ այն երեւոյթի, դրական կամ հիւանդոտ կողմերի, սակայն կուսակցութիւնը իր գործնականի մէջ ընդհանրապէս յենվում է կրքի, հոգու ամենաուժեղ էֆեկտների վրա և շատ անգամ վերջիններիս ուժեղացումովը մթագնում է մաքուր բանական մտածումը։ Կուսակցութիւնը փոթորկոտ կեանք, ուժերի բաղխումներ, կրքերի ուժեղ բորբոքումն է, կեանքի այս կամ այն զարկերակը. նա ամեն տեղ է, ուր կեանք կայ. Թագաւորական պալատներից սկսած՝ մտնում է մինչև ամենավերջին գիւղացու խրճիթը. նա գրգռում, գործի է դնում մարդկանց, նրանց գործունէութեանը որոշ ուղղութիւն տալիս. մի խօսքով, նա այնտեղ է, ուր ապրել կայ, և նրա վրա իր անմիջական ազդեցութիւնն է թողնում։ Սակայն կայ մի հաստատութիւն, կեանքի գործունէութեան մի ձև, որի պատուանդանների տակ պէտք է փշրվեն կուսակցութեան աղմկալի ալիքները. դա դպրոցն է։ Կուսակցութիւնը պէտք է հրաժարվի դպրոցի վրա անմիջօրէն, ուղղակի ազդելուց, ապա թէ ոչ նա իր գործունէութեամբ բացասական հետեւանքներ կը ծնէ և բարիքի տեղ մի հսկայական չարիք, մի խորին այլասերում կառաջացնէ։

Դպրոցը ամենախաղաղ կեանքի, որպիսին երեւակայել կարելի է, կարիք ունի. դպրոցի հոգեբանութիւնը միանգամայն կոնտրաստ է կուսակցութեան հոգեբանութեան. երկուսին գործունէութեան դրդող մղիչները հոգու տարբեր կարողութիւններ են, ուստի նրանք իրար այնպէս են յարաբերում, ինչպէս ջուրը կրակին։ Կուսակցութիւնը ուժերի ճակատամարտ է և նրանից առաջացող կրքերի բորբոքումն. քանդվելու է այն դպրոցը, ուր նոյն դրութիւնն է իշխում։ Դպրոցում պէտք է իշխէ խաղաղ, անկիրք աշխատանք, աստիճանական, մեղմ զարգացում, հեռու ամեն տեսակ բռնկումներից. վայ այն դպրոցներին, ուր հող են գտել կուսակցութեանը նմանող կեանքի ձևեր։ Դպրոցների այս վատասերմանը նպաստում է յաճախ տէրութիւնը, երբ սա իր ոտնձգումներով աշխատում է դպրոցը իր կամակատար ծառան, իր ցանկութիւնների և ձգտումների թարգմանը դարձնել, իսկ աւելի յաճախ քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնք թեթեւամտօրէն ներս են խուժում դպրոցները և աշակերտութիւնը կուսակցականօրէն կազմակերպում ու դպրոցը դարձնում կուսակցական ինտրիգաների ասպարէզ։ Եթէ մի հասարակութեան մէջ այս վերջինը տեղի է ունեցել, նշանակում է թունաւորված է կեանքը և բժշկութեան կարօտ։

Գիտութիւնը նկատել է այս երեւոյթի կործանիչ նշանակութիւնը, որի համար Գերմանիայի ներկայ ամենայայտնի մանկավարժ Րայնը հետեւեալն է գրում *). «Մի սխալ յարաբերութիւն է ստեղծվում, երբ մանկավարժութիւնը այնպէս է պոլիտիկայի ծառայութեան տակ դրվում, որ տէրութեան պաշտօնեան կամ քաղաքագէտը դաստիարակին այնպիսի նպատակների համար է գործադրում, որը դաստիարակութեան շրջանից դուրս է։ Այստեղ արդէն մանկավարժութիւնը դառնում է ողորմած ծառայ մի որոշ պօլիտիկի, կախված այս վերջինիցս և փոփոխական ըստ վերջինի. այսպէս առաջանում է մանկավարժութեան ստրկացում, որը գիտութեան համար անարժան բան է։ Այն ժամանակ չէ հարցվում, դաստիարակը մի լաւ մանկավարժ է, թէ ոչ, այլ նախ քննվում է նրա քաղաքական պէտքականութիւնը և թէ որքան համաձայն է քաղաքական որոշ համոզումների»։ Թէև այստեղ Րայնը ուղղակի չէ խօսում կուսակցութեան և դպրոցի խնդրի մասին, սակայն պարզ է, որ նա հակառակ է դպրոցը քաղաքական մարզանքների վայր դարձնելուն և նրա ցանկութիւնն է երիտասարդ սերունդը կրթել գիտութեան ոգով և ոչ կուսակցական։

Մենք չենք մերժում, որ կուսակցութիւնը պէտք է հետաքրքրվի դպրոցական գործով. չենք ուրանում, որ մի քաղաքական կուսակցութիւն, եթէ իր կոչման բարձրութեան վրա կանգնած է ուզում մնալ, պէտք է ունենայ դպրոցական հարցի վերաբերեալ մի որոշ ծրագիր, որի իրագործմանը պէտք է ձգտել բոլոր ուժերով. մենք մի դրական բան ենք համարում, երբ Անգլիայի ազատամիտների և պահպանողականների դպրոցական ծրագիրները միշտ պարլամենտի քննութեան նիւթ են դառնում, և դրանցից ամեն մէկը աշխատում է իր ծրագիրն անցկացնել և ըստ իր հայեցողութեան կազմակերպել դպրոցները. սակայն պախարակելին այն է, երբ կուսակցութիւնը իր ուղղակի ազդեցութիւնով պղտորում է դպրոցի, աշակերտութեան կեանքը, երբ նա ձգտում է դպրոցներում ռեֆորմներ մտցնել ոչ թէ դպրոցական օրէնսդրութեան, այլ աշակերտների միջոցով, երբ նա աշակերտութիւնը դարձնում է կուսակցութեան մի մասը։

Մեզ մօտ, գոնէ գործնականում, դեռ տեղ չեն բռնել այս հասկացողութիւնները, ամեն ինչ գլխիվայր է դրված, և այդ է բնական համարվում, ուր գիտութեան դրականութիւններից մի սրբազան սարսուռ է զգացվում, իսկ աշակերտական կեանք աղմկալը մի իգիթութիւն է համարվում։ Մեր քաղաքական կուսակցութիւնները, եթէ միայն այս անունը տալ շռայլութիւն չէ, չունեն դպրոցական մի որոշ ծրագիր, որի պաշտպանութեան համար հանդէս գային. և իսկապէս կարիք էլ չը կայ այդպիսի դժուարութիւնների և գլխացաւանքների ետևից ընկնելու, քանի որ աւելի արագօրէն է աճում աշակերտութեան մէջ կուսակցական պայքարներ մտցնելու գործը, քանի որ աւելի դիւրին է նոյնիսկ մանկահասակ աշակերտներին դարձնել մատերիալիստ, իդիալիստ, ֆեդերալիստ և այլ հազար ու մի գոյներով զարգացածներ։ Վերջապէս, չէ՞ որ մեր մօտ բառակրթութիւնը արդէն գիտնականութեան նշան, իսկ գիտութեան վրա գլուխ կոտրելը աւելորդ շռայլութիւն է։ Գոնէ այս են ցոյց տալիս մեր աշակերտութեան ներկան և նրա մէջ եղող յուզումները, որոնք իրանց մէջ պարունակում են հասարակական վատասերման ազդարար փաստեր։

Ի՞նչ է ցոյց տալիս մեր դպրոցական ներկայ կեանքը։

Որ նախ հիւանդ է մեր ամբողջ նացիոնալ կեանքը. անկազմակերպ, շատ բաներ գլխիվայր դրված. մի մտաւոր քնաթափութիւն է տիրում, քանի որ ոչ մի կերպ չէ կարելի լինում զսպելու կուսակցութիւնների շահատակութիւնները մեր դպրոցներում։

Այդ շարժումները ցոյց են տալիս, որ դրանք թէև շատ դէպքերում տխմարագոյն կերպով են առաջանում և զարգանում, բայց իրանց մէջ ունեն որոշ դրական կողմեր. որ մեր դպրոցների ներկան շատ անգամ տեղիք է տալիս այդ յուզումների առաջացման, ուստի և նա ամենալայն ռեֆորմների կարիքն ունի. որ կեանքը աւելի է աճել, քան իր պատեանը պարփակել կարող է. որ այս վերջինս անկարող է այլևս յարմարվել կեանքի ներկայ զօրեղ վերաձեւումին, ուստի ռեֆորմները անխուսափելի են։

Այդ շարժումները ցոյց են տալիս մեր ժողովրդի անկարողութիւնը կանոնաւոր կուսակցութիւններ ծնելու մէջ. քանի որ գիտական և լուրջ հիմքերի վրա դրված կուսակցութիւնները այնպէս այլանդակօրէն չէին կուսակցականացնել դպրոցները և աշակերտութիւնը, ինչպէս անում են մեր մէջ գործող կուսակցութիւնները։ Կանոնաւոր և բարեխիղճ կուսակցութեան ճառախօսը չէ կարող աշակերտների համար ճառելիս ասել. «Ես խորհուրդ կը տամ ընկեր դաշնակցական կամ սօցիալ-դեմօկ. թեմականցիներին կամ գիմնազիստներին» այսպէս կամ այնպէս անել և այլն։ Սա փաստ է, որը ամեն մի բոպէ կրկնվում է մեր մէջ. մեր կուսակցութիւնների առաջնորդների համար ընդհանրապէս ճշմարտութիւն է, որ մի երրորդ կամ չորրորդ դասարանցի աշակերտ կարող է իրանց կուսակցութեան անդամ համարվել. իսկ դրանց համար կուսակցական ճառեր, որքան ուզէք։ Սա արդէն հասարակական այլասերման մի զօրեղ ապացոյց է։

Վերջապէս այդ շարժումները ցոյց տալով հանդերձ, որ իրաւացի կողմեր կան աշակերտութեան պահանջների մէջ և այդ շարժումների որոշ տեսակները անխուսափելի են, բայց և դրա հետ ապացուցանում են, որ մեր աշակերտութիւնը մասամբ այլասերված է մեր կուսակցութիւնների գլխիվայր գործունէութեան և այլ պատճառների շնորհիւ։ Իսկ սա արդէն մի հսկայ հարուած է մեր կեանքի համար։ Հասարակութեան յոյսը, ապագայ կեանքի ղեկավարը դաստիարակվող սերունդն է, իսկ եթէ դա այլասերումի նշաններ է ցոյց տալիս, նշանակում է հիմնովին վտանգի մէջ է մեր ժողովրդի կեանքի նորմալ ընթացքը, ուստի հիմնական ռեֆորմների են կարօտ մեր դպրոցները և աշակերտական կեանքը։ Պէտք է շտապել, քանի որ վտանգը կարող է աւելի խորը գնալ։

Գ. Եղիեան

*) Prof. Dr. Rein: Encyklopädisches Handbuch der Pädagogik-ի Philosophische Pädagogik յօդուածում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

9 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 յունվարի։ (Ցապաղած)։ 52 գործարանա-գավօդային ձեռնարկութիւններից առաջին հերթին ընտրութիւններ չեն կայացել 12-ում։ 40 ձեռնարկութիւններում, ուր կայացել են ընտրութիւնները, 7915 ընտրողներից եկել են 4582 հոգի, որոնք ընտրել են 39 լիազօրներ, բոլորը բանւորներ։— Յունվարի 5-ին, Գեյդէնի նախագահութեամբ գործող խորհրդակցութեան նիստին, մասնակցութեամբ Կարմիր Խաչի աշխատանք հայթայթող համզէմստվային կազմակերպութեան վարչութիւնների ներկայացուցիչների, սկզբունքով որոշված է կենտրոնական մի այնպիսի մարմին հաստատել, որը ղեկավարէ անբերրիութիւնից վնասված ազգաբնակութեանը բժշկական և սննդական օգնութիւն հասցնող տեղական կոմիտէտների գործունէութիւնը։ Տարաձայնութեան առիթ է տուել այն հարցը, թէ արդեօք այդ մարմինը ներքին գործերի մինիստրութեանը կից կազմել —ինչպէս առաջարկել է մեծամասնութիւնը, թէ յարակցել Կարմիր Խաչին, որի վրա պնդել են նրա ներկայացուցիչները։ Ալէքսէեվսկի կոմիտէտի նախագահի ներկայացրած հաշուեգրութեան տակ, որ վերաբերում է անցեալ կիսամեայ գործունէութեանը, Թագաւոր Կայսրը բարեհաճել է մակագրել. «Իմ շնորհակալութիւնս եմ յայտնում նախագահին, անդամներին, ինչպէս և վարչութիւնների ներկայացուցիչներին—Ալէքսէեվսկի գլխաւոր կոմիտէտում մատուցած օգտակար ծառայութեան համար»։

ՓԱՐԻԶ, 8 յունվարի։ Պիկարը ներկայացրել է զինւորական դատարանները վերացնելու մի նախագիծ, որը յանձնված է մասնաժողովին։

ՍՕՖԻԱ, 8 յունվարի։ Ձերբակալվել են մի քանի հարիւր ուսանողներ, որոնց մի մասը ուղարկվում են իրանց հայրենիքը, իսկ նրանց, որոնք պէտք է զինւորական ծառայութեան կոչվեն, ցուցակագրվում են զինւորական մատեաններում։—Երէկվայ հրացանաձգութեան ժամանակ վիրաւորվել են 30 հոգի. ցուցարարներից մէկը կոխոտվել է հեծելազօրից։

ՊԱԼԵՐՄՕ, 9 յունվարի։ Յունվարի 8-ին, ժամը 4 և 45 րոպէին, առաւօտեան զգացվեց զանազանակերպ երկրաշարժ, որ տեւեց մի քանի վայրկեան։

10 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 յունվարի։ Բանւորական հարցով զբաղվող միջ վարչական խորհրդակցութիւնը յունվարի 8-ին մտքերի փոխանակութիւն ունեցաւ—բանւորներին վարձելու և բանւորական ժամանակի կանոնների նախագծի վերաբերութեամբ։ Ամբողջութեամբ ընդունվեցին առաջ մինիստրութեան հիմնական կէտերը։ Տարաձայնութեան առիթ տուին միայն պայմանագրի ցպայմանաժամ լուծման և ներքին կարգաւորութեան կանոնները վաւերացնելու կարգին վերաբերեալ կէտերը։ Մի քանիսները նախազգուշացման երեքօրեայ ժամանակամիջոցը քիչ են համարում և առաջարկում են 7 օր։ Անհրաժեշտ է ընդունվում բանւորական ժամանակը սահմանափակել օր ու գիշեր 10 և կէս ժամով, շաբաթական՝ 60 ժամ. գիշերային աշխատանքները կատարել 9 ժամ օր ու գիշեր։

Պետական Խորհրդի առաջին ատեանը Դուրկօյին և Լիդվինովին 7 օր ժամանակ է տուել իրանց մեղադրական կէտերի վերաբերմամբ բացատրութիւններ ներկայացնելու համար։

ԼԷՅՁԻԳ. 9 յունվարի։ Հաղորդում են, որ գաւառապետ Կաշկօվսկու կեանքի դէմ մահափորձ է կատարվել. Արձակված 6 գնդակներից Կաշկօվսկին վիրաւորվել է ոչ վտանգաւոր կերպով։

ԿՐԱՍՆՕԵԱՐՍԿ, 8 յունվարի։ Պատերազմադաշտային դատարանը ձեռնարկեց քննելու 1905 թ. դեկտեմբերի զինված ապստամբութեան գործը։ Մեղադրվում են 116 զինւորներ, 104 քաղաքացիներ։

ԳԱՀԻՐԷ, 9 յունվ.։ Այն ռուսների—որոնց մօտ ռումբեր են գտել—ձերբակալութեան առիթով, Ալէքսանդրիայում բազմացեղ ամբոխը պոկել է ռուսաց դեսպանատան ցուցանակը, իսկ մի ուրիշ ամբոխ յարձակվել է ռուսաց շոգենաւերից մէկի վրա և սկսել է փնտրել ձերբակալվածներին, սակայն անպտուղ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ 9 յունվարի։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը, կանխատեսնելով, որ թերևս Պետական Դումայի անդամներից ոմանք ճանապարհածախս չունենան Պետերբուրգ գալու, հարց է յարուցել նախօրօք գումարներ դնել նահանգական վարչութիւնների տնօրէնութեան ներքոյ, նախ քան Պետերբուրգ գալը անդամներին յանձնելու համար։

ՏՕԿԻՕ, 9 յունվարի։ Մինիստր-նախագահը այսօր վերին պալատում մի ընդհանուր հայհացք ձգելով կառավարութեան քաղաքականութեան վրա, ասաց, որ անգլօ-ճապօնական դաշնակցութիւնը օրըստօրէ աւելի հաստատ և կայուն հողի վրա է կանգնում, միւս մեծ պետութիւնների հետ յարաբերութիւնները աւելի բարեկամական բնոյթ են ստանում, իսկ Ռուսաստանի հետ մղվող բանակցութիւնները ընթանում են փութաջանութեամբ։ Մինիստր նախագահի կարծիքով վերջին պատերազմի ժամանակ Ճապօնիայի ձեռք բերած աջողութիւնները լաւագոյն գրաւական են հանդիսանում յետագայ բարգաւաճման և առաջխաղացութեան համար։

Յունվարի 9-ին, սօցիալ-դեմօկրատներն աշխատեց գործադուլ առաջացնել, սակայն անօգուտ. աշխատանքները դադարեցրել են միայն հացթուխները և գործարանների մի մասը։

ՎԻԵՆՆԱ, 9 յունվարի։ Պարոնների պալատը ընդունեց ընդհանուր ընտրողական իրաւունքի օրինագծի յօդուածները։

ՎԱՐՇԱՎԱ, 6 յունվարի։ Ձերբակալված են 35 սօցիալ-դեմօկրատներ։

ՓԱՐԻԶ, 9 յունվարի։ Մինիստրների խորհրդում Կլէմանսօն յայտնել է, որ ինքը պատգամաւորների պալատ է մտցնելու մի նախագիծ, որ վերաբերի ժողովների մասին նախօրօք թոյլտուութիւն պարտաւորապէս խնդրելը վերացնելուն։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 յունվարի։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը մինիստրների խորհրդին է ներկայացնում անձի, բնակարանի և գաղտնի նամակագրութեան այն օրինագիծը, որ մշակվել է ներքին գործերի մինիստրի օգնական Մակարովի նախագահութեամբ գործող յատուկ միջ-վարչական մասնաժողովում։ Օրինագծի մէջ կայ ընդհանուր դրութիւն, որի համաձայն ոստիկանութեան ձեռքով ձերբակալված իւրաքանչիւր ոք, առանց դատաստանական իշխանութեան գրաւոր պահանջի 24 ժամվայ ընթացքում կամ պէտք է ուղարկվի մօտակայ հաշտարար դատաւորի մօտ, որը որոշում է, հարկաւոր է, արդեօք, այդ անձի վերաբերութեամբ քննութիւն նշանակել, պահելով հսկողութեան ներքոյ։ Մինիստրների խորհրդում քննվելուց յետոյ, այդ օրինագիծը յանձնվելու է Պետական Դումային։

Ներքին գործերի մինիստրութեան մշակած անցաթղթային կանոնադրութիւնը սահմանում է դրութիւն, որի համաձայն ոչ ոք պարտաւոր չէ անցաթուղթ ունենալ մշտական բնակատեղում, կամ մի քանի խոշոր քաղաքներում, ուր անցաթուղթ ներկայացնելը պարտադիր է օրէնքով։ Մինիստրների խորհրդում քննվելուց յետոյ, յիշեալ կանոնադրութիւնը յանձնվելու է Պետական Դումային։

Յունվարի 9-ին բանւորական թաղամասում օրը հանգիստ անցաւ։—Վաղը «Рѣчь» և «Страна»-ն լոյս չեն տեսնի։—Մայրաքաղաքում ամեն ինչ հանգիստ չէ։

ՆՕՎՕՉԵՐԿԱՍԿ, 9 յունվարի։ Տեղի է ունենում կատաղի կռիւ աջակողմեանների և ձախակողմեանների միջև։ Կադէտները հաւասարացրին աջուէսի պոչի հետ. Նրանց լիակատար պարտութիւն հասցրին. հասարակութիւնը հեռացաւ պաչկիճից, չսպասելով Պետական Դումայի նախկին անդամ Խարլամովի ճառին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 յունվարի։ Գիշերվայ ժամը 3-ին 200 ոստիկաններ անակնկալ կերպով շրջապատեցին էլէքտրօ-տեխնիքական ինստիտուտը և սկսեց խուզարկել ուսանողների բնակարանները, ուր գտել են անլէգալ գրուածքներ և ռումբեր պատրաստելու մի քանի կաղապարներ։ Բացի կողմնակի մարդկանցից, ձերբակալված են 5 ուսանողներ և ուղարկված են պահնորդական բաժինը. խուզարկութիւնը տեւեց մինչև միւս օրվայ ժամը 2-ը։

Յունվարի 9-ին գումարվեց պրոֆէսօրների խորհրդի արտակարգ նիստը, որը վճռեց յետաձգել պարապմունքները։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 յունվարի։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը մի նախագիծ է ներկայացրել մինիստրների խորհրդի քննութեան, որի համաձայն վերակազմվելու են նահանգական հաստատութիւնները։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՈՐՈՆՈՒՄ ԵՆ

Համապատասխան պաշտօններ

Մի երիտասարդ փորձառու գործակատար և երկու նորեկ պատանիներ, խանութմագազիններում, պահեստատներում, գրասենեակներում, և այլ հաստատութիւններում։ Ամենքն էլ գրագէտներ են, թէ հայերէնում և թէ ռուսերէնում։

Հասցէն «Մշակի» խմբագրատուն. Լ. Դ.
1—3

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզային, վեներական և սիֆիլիսական հիւանդութիւնների. ընդունում է հիւանդներին ամենայն օր, առաւօտեան 12—1 ժամը, իսկ երեկ. 6-ից մինչև 8-ը։ Կուկիա, Սեմեօնովսկի փողոց № 16։
(ու. կ. չ.) 6—20

Երկրագործութեան մինիստրութեան և պետական կալուածների գործակալ

Մ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆԸ

(Թիֆլիս, Սերգէեվսկի փողոց, տ. № 11).

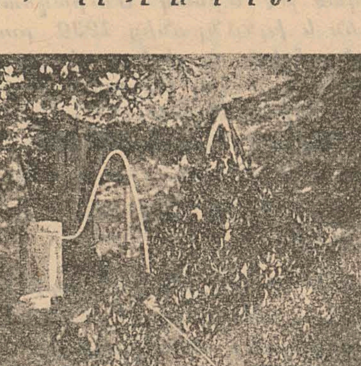

Խաղողի և մրգատու այգիները բուժելու համար առաջարկում է անգլիական լաւագոյն պղնձի արջասպ, զտած ծծումբ, սրսկիչ «Վէրմօրէլներ», փուքսեր և այգու այլ պարագաներ, Ջրհան, քամիչներ, սեկատօրներ, դանակներ և այլն։

Ընդունվում են պատուէրներ պտղատու ծառերի սեփական բուծարանից, Սկրա կայարանի մօտ։ (հ.) 4—12

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Գ. Շերմազանեան

Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր 9 ժ.—2 ժ. և երեկոյեան 4—7 ժամը։ Երևանեան հրապարակ, տ. Գուրգէնովի № 7. պօդեզ Նոտար Մղերովի։

Փոխանակում տեղի ունեցած բնդհարումների պատճառով ես տեղափոխեցի իմ կենտրոնական ՀԻՒՐԱՆՈՑՍ շքեղ կահկարասիներով Թիֆլիս, Պուշկինսկի փողոցի վրա № 23, պրավօսլաւնի հոգևոր սեմինարիայի դիմաց

„ՆՕՄԵՐԱ ՑԵՆՏՐԱԼ“

մականունով։ Գները 70 կոպէկից մինչև 2 րուբլի։ Ամսական ցանկացողների հետ առանձին պայմաններով։

Ալէքսանդր Ցարութիւնով
(հ. կ. ե.) 61—100

Ս. Էջմիածնի
ՀԱՅՈՑ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԱԿԱՆ ՍԻՆՕԴԸ

յայտարարում է ի գիտութիւն, թէ՝ Էջմիածնապատկան Բջնի և Մարցայ կալուածքում գտնվում են ազնիւ տեսակի մարմարի և գրանիտի քարեր, նաև ոսկու, արծաթի և քարածուխի հանքեր և թէ՝ յիշեալ հանքերը շահագործել ցանկացողները կարող են դիմել ս. Սինօդին գրաւոր իրանց պայմաններով։

Անդամ կոնսիստորիայի՝
Զաքարիա քահ. Զարդեղեանց
3—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՐԱՖՖԻ
ԽԱՄՍԱՅԻ ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱՍՏՂԱԳԷՏԸ
Գաղտնիք Ղարաբաղի

երեք գիրքը մի ճատորի մէջ, գինն է պօստի ծախքով

2 ր. 50 կոպ.

Դիմել՝ Тифлисъ, Г. И. Галустяну. Книжный магазинъ «Гуттенбергъ». 3—3

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Մասնագէտ ՆԵՐՔԻՆ և ԵՐԵԽԱՅՑ հիւանդութիւնների առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններ։ Ընդունելութիւնը ամեն օր 12—1 ժ. առաւ. և 5—6 երեկ.
Միխայլովսկի պր. տ. Ճավճավաձէի № 36
47—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Պ. Զախարբէգեանց

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՋՂԱՅԻՆ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւնը { առաւ. 10—12 ժ

Տէլէֆօն № 1087

Սօլօլակ, Լերմօնտօվսկայա փող., 16.
(ա. օ.) 80—150

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
երկրորդ տպագրութեամբ

Թուաբանական խնդիրներ և օրինակներ

Մօսկվայի քաղաքային դպրոցների ուսուցիչների
Փոխադրեց և յարմարեցրեց հայ դպրոցների ծրագրին

ԱՐՇԱԿ ՍՊԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ա. պրակ. Առաջին և երկրորդ տարի 30 կ.
Բ. պրակ. Երրորդ տարի . . 30 կ.
Գ. պրակ. Չորրորդ տարի (1 դասարան) 30 կ.

Մամուլի տակն է շուտով, լոյս կը տեսնի
Դ. պրակ Կոտորակներ—ըստ Շապչնիկօվի և Վալցովի։

Դիմել՝ «Գուտտենբերգ» գրախանութին կամ ինձ՝ Тифлисъ, Абасъ-Абадская площадь домъ Теймуразова-Спарапетяну.

Գումարով գնողներին զեղչ։
3—10

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“

Գրավաճառանոցի հրատարակութիւն
Լոյս տեսաւ Սեդրակ Մանդինեանի կազմած

начальная русская
христоматія
для армянъ
դասաւանդութեան բացատրութիւններով

1. գրքոյկ

Գրքոյկը նոր ծրագրի համեմատ նշանակված է ծխական ուսումնարանների 3-րդ բաժանմունքի համար, բայց առայժմ կարող է գործածուել նաև 4-րդ բաժանմունքում կամ Թեմակ. դպրոցի առաջին դասարանում։
7—10

Երկու տարի ժամանակով ընտանիքիս մէջ
ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
մի հայ երեխայասէր
Վարժուհի

երեխաներիս հետ պարապելու, ապրուստը կը լինի ընտանիքիս հետ միասին, հարկաւոր է նաև մի հայ

Խոհարարուհի

ցանկացողները պայմանների վերաբերեալ կարող են դիմել ինձ. Станція Омскъ Сиби. ж. дар. Азарапетъ Агаянцу. 2—5

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց

Մասնագէտ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւնների։ Ընդունում է առաւօտեան 10—12, երեկոյեան 6—8։ Կանանց համար 12—1 ժամը։
Սօլօլակ, անկիւն Բէհբութեան և Պասկեվիչի փողոցների, № 33/15։
(ա. օ.) 85—100

Առևտրի և արդիւնաբերութեան տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող

Տ. Մ. ՓԻԼՈՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐ

(Թիֆլիս, Միքայէլեան պրօսպ., տուն. № 24/4.)

Զբաղմունքների սկիզբն է նոր ընդունվածների հետ յունվարի 10-ից։ Խնդիրների ընդունելութիւնը ամեն օր 4—7 ժամը։ Կանոնները և ծրագիրը տրվում են և ուղարկվում են ձրիաբար։

ԿՈՒՐՍԵՐ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ

Մանրամասն տեղեկութիւնների համար դիմել կուրսերի հիմնադրին, առևտրական գիտութիւնների կանդիդ. Տ. Փիլոյեանին։ (օր. մ.) 6—10

Тифлисъ, Вельяминовская 24, В. Варданяну.
(կ. կ. ն.) 6—10

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնուող

ՀԱՇՈՒԵՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնասիրական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում։

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձևով հաշուապահութիւն 4 ամսում։
Ներկայ տարվայ կուրսերում բացի սովորական մասնագիտական առարկաներից աւանդվելու է ձրիաբար քաղաքական տնտեսութիւն (политическая экономія) և որոշ վճարով կամաւոր ուղագրութիւն (стеографія)։
Ընդունելութիւնն ամեն օր ժամը 5-ից մինչև 7-ը երեկոյեան և 9-ից մինչև 11-ը առաւօտեան։ Պարապմունքները սկսվելու են յունվարի 15-ից, 1907 թ. պարբերական ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ։ Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի։
Դասընթացը աւարտողներին տրվում են ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։
Դրանից անկախ, բացված է ճիշ պատրաստութիւն ունեցող անձերի համար առանձին լրացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար։
Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թիֆլիսում Н.В. Абраамяну, Николаевская ул. № 22, ամենայն օր։
Վերեւում յիշած ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում
Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին առանց պօստի ծախս վճարելու. Գինն է 3 ր. 50 կոպէկ։ (հ. կ. ե.) 13—20

Տպարան «ՀԵՐՄԵՍ» ընկ.

Электропечатная, Типографскаго Т—ва. «ГЕРМЕСЪ» Мадатовская ул. № 5